

UiO : **Det juridiske fakultet**

Et objektivt Økokrim?

Økokrims straffesaksbehandling vurdert opp mot den generelle objektivitetsplikten, med utgangspunkt i enhetens struktur og måltall.

Kandidatnummer: 510

Leveringsfrist: 25.april 2016

Antall ord: 17 301

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og temaets aktualitet	1
1.2	Problemstilling og avgrensninger	3
1.3	Rettskildebildet og metodiske utfordringer.....	3
1.4	Den videre fremstilling	5
2	METODE	6
2.1	Transocean – saken	7
3	ØKOKRIM	9
3.1	Utgangspunkt	9
3.1.1	Historisk bakgrunn	9
3.1.2	Rettslig utgangspunkt	10
3.2	Struktur.....	11
3.2.1	Utgangspunkt.....	11
3.2.2	Økokrims struktur i dag.....	13
3.2.3	Paralleller til den overordnede strukturen	15
3.3	Måltall	16
3.3.1	Utgangspunkt.....	16
3.3.2	Økokrims interne målsetting: oppklarings- og domfellelsesprosent	20
4	OBJEKTIVITETSPLIKTEN	22
4.1	Tolkning av bestemmelsen.....	22
5	ØKOKRIMS ARBEIDSMETODE OG OBJEKTIVITETSPLIKT	31
5.1	Saksinntak	32
5.2	Etterforskning.....	35
5.3	Avgjørelse av tiltalespørsmålet.....	40
5.4	Iretteføring	42
5.5	Kultur	43
5.6	Sammenfatning	44
6	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER	45
6.1	Veien videre	47
7	LITTERATURLISTE	50

7.1	Juridisk litteratur	50
7.2	Nettsider	51
7.3	Rundskriv og rapporter	52
7.4	Annet	53
7.5	Lover og forskrifter	54
7.6	Forarbeider og andre stortingsdokumenter	54
7.7	Rettspraksis	54
8	VEDLEGG	56
8.1	Intervjuguide	56

1 Innledning

1.1 Tema og temaets aktualitet

Som følge av et stadig mer komplekst og internasjonalsert kriminalitetsbilde har påtalemyndigheten fått en mer krevende rolle. Utviklingen har fremtvunget en økt grad av spesialisering. Et svar på denne utviklingen er opprettelsen av Økokrim.¹ Økokrim er et særorgan i norsk påtalemyndighet og politi som bygger på prinsippene om integrert påtale og tverrfaglighet.² Organet er den sentrale enhet for etterforskning og påtale av miljø- og økonomisk kriminalitet og behandler de prinsipielle, og mest alvorlige og kompliserte sakene innenfor sitt område.³ Økokrim skiller seg fra den øvrige påtalemyndigheten ved at enheten er et organ med spisskompetanse, som i tillegg til å være et eget statsadvokatembete, også er en sentral politienhet.

Siden Økokrims opprettelse i 1989 har det gjentatte ganger vært reist spørsmål om enhetens arbeidsmetoder, sammensetting og funksjon. I den sammenheng problematiseres blant annet forholdet til påtalemyndighetens generelle objektivitetsplikt, både generelt og opp mot konkrete saker. I Lov og Rett uttalte Dr. Juris Bjørn Stordrange i 1997 på generelt grunnlag at

”Straffesaksfremmed personale har fått en altfor dominerende posisjon innenfor Økokrim. Såkalte spesialister, som stort sett er økonomer og revisorer, står ofte helt sentralt i etterforskningen. De har ikke politi- eller juristutdannelse, og de savner dermed den opplæring og trening i objektivitet, kontradiktorisk behandling og respekt for rettssikkerhetsgarantier som politifolk og jurister i kraft av sin utdannelse skal ha”⁴

I en artikkel om Økokrim trykket i Dagbladet den 29. januar 1999 skriver journalist Henrik Steen: ”I en rettsstat liker vi at påtalemyndighetene er objektive. Vi liker å ha tillit til at påtalemyndighetene også fremholder det som taler til fordel for en mistenkt”⁵ Utsagnet følges opp av en oppramsing av flere forhold ved Økokrim som han finner betenkelig og lite forenelig med rettsstatens forventning til påtalemyndigheten. Momenter som trekkes frem er Økokrims saksinntak, etterforskningsmetoder og struktur, samt Økokrims mål for oppklaringsprosent.

¹ Torgersen (2011) s. 47

² Riksadvokaten (2016a)

³ Økokrim (2015a)

⁴ Stordrange (1997) s. 193-194

⁵ Steen (1999)

I forbindelse med det som ble omtalt som Norges største korrupsjonssak, ”Yara-saken”, uttalte tre av de tiltaltes forsvarere til media i etterkant av hovedforhandlingen at Økokrim ikke hadde overholdt objektivitetsplikten sin. Enhetens organisering og gjennomføring av sakspresentasjon for retten var de forholdene som ble trukket frem som motstridende til overholdelse av objektivitetsplikten.⁶

I 2016 i kjølevannet av den mye medieomtalte skattesaken kjent som Transocean-saken, ble det fra flere hold fremholdt mangel på objektivitet som kritikkverdig forhold ved Økokrims etterforskning og irettføring av saken. Riksadvokaten uttalte om sakshåndteringen til Økokrims statsadvokat at ”den bærer preg av en ensidighet som står i et spenningsforhold til det objektivitetskrav som påhviler påtalemyndigheten”.⁷ Om samme forhold bemerket Spesialenheten for politisaker at holdningen statsadvokaten hadde utvist under etterforskningen, og etter at frifinnende dom ble avsagt, var ”egnet til å rokke ved det inntrykk allmennheten, og de tiltalte, skal ha av en påtalemyndighets rolle”.⁸ I omtalene til denne saken ble også enhetens organisering problematisert og påstått ikke å være i samsvar med den objektivitet påtalemyndigheten skal tilstrebe under sin behandling.

Det for meg interessante spørsmål som har vært avgjørende for valg av oppgavetema er: Hvorfor utsettes nettopp Økokrim for påstander og kritikk rettet mot manglende overholdelse av objektivitetsplikten? Ettersom uttalelsene og spørsmålene vedrørende dette har vært rettet mot Økokrim særskilt, fremfor mot påtalemyndigheten generelt, har jeg valgt å se på forhold hvor Økokrim skiller seg fra den øvrige påtalemyndigheten. Dette for videre å kunne vurdere om disse forholdene er egnet til å påvirke objektivitetsplikten. Ved gjennomgang av relevante rettskilder og uttalelser fant jeg særlig to områder hvor Økokrim skiller seg ut i forhold til den øvrige påtalemyndigheten - nemlig enhetens sammensetting og måltall.

Økokrim har en organisatorisk sammensetting som skiller seg fra den øvrige påtalemyndigheten. Der har man et skille mellom henholdsvis politi som etterforsker og påtalemyndighet som avgjør påtalespørsmålet, mens disse rollene hos Økokrim er samlet ved at påtalemyndigheten både deltar i etterforskningen og avgjør påtalespørsmålet. Spørsmålet er om denne organiseringen er egnet til å påvirke etterlevelsen av enhetens plikt til å opptre objektivt.

Videre har Økokrim en statistisk målsetting på 80 prosent oppklaring og 90 prosent straffeløse.⁹ Til sammenligning ligger målet for oppklaring for den øvrige påtalemyndigheten på

⁶ Andersen (2015)

⁷ Gjengitt av Larsen, Orskaug (2016)

⁸ Ibid.

⁹ Økokrim (2016a)

minst 38 prosent.¹⁰ Denne betydelige forskjellen i fastsatte mål fremstår for meg som interessant. Har disse måltallene betydning for den objektive tilnærmingen påtalemyndigheten er forpliktet til å ha ved etterforskningen og retteføringen av sakene, og i så fall hvilken?

1.2 Problemstilling og avgrensninger

Problemstillingen jeg har landet på er: ”*Et objektivt Økokrim? Økokrims straffesaksbehandling vurdert opp mot den generelle objektivitetsplikten, med utgangspunkt i enhetens struktur og måltall*”. Både Økokrims struktur og måltall har nær sammenheng med enhetens arbeidsmetode under straffesaksbehandlingen. Strukturen vil påvirke arbeidsmetoden i form av at den har betydning for hvordan og av hvem virksomheten ledes og beslutninger fattes. Strukturen vil også ha innvirkning på den overordnede kontroll av arbeidsmetoden. Måltallene på sin side vil legge føringer for hva enheten skal søke å oppnå med sitt arbeid.

Problemstillingen nødvendiggjør visse avgrensninger. Den lovfestede objektivitetsplikten avhandlingen tar utgangspunkt i gjelder for påtalemyndighetens virksomhet. Det vil her avgrenses til Økokrims arbeidsmetoder under straffesaksbehandling. De enkelte etterforsknings-skritt og virkning av saksbehandlingsfeil og kompetanseoverskridelser blir likevel ikke behandlet.

Vurderingen av Økokrims målsetting vil avgrenses til deres målsetting for enhetens virksomhet ved straffesaksbehandlingen. På dette området fastsettes det både eksterne og interne mål. Min oppgave vil kun se på oppklarings- og domfellelsesprosenten, fordi det er disse måltallene som utpeker seg som særegne sett i forhold til målene for den øvrige påtalemyndighet.

Det avgrenses videre mot Økokrims samarbeidsavtaler med de ulike kontrollorgan og adgang til å bringe inn fagkyndig bistand, samt kontroll av overordnet myndighet.

1.3 Rettskildebildet og metodiske utfordringer

Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven), heretter kalt strpl, og Forskrift av 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen), danner utgangspunktet for objektivitetsplikten og Økokrims virksomhet og organisering. Imidlertid går verken Økokrims interne struktur og arbeidsmetode direkte frem av lov- og forskriftsteksten. Og i straffeprosessloven § 54 fjerde ledd, hvor objektivitetsplikten hjemles, sies det ikke noe om hva som kreves for at plikten skal anses overholdt. Dette er fordi lovene er generelt utformet.¹¹ Lovteksten må blant annet ses i sammenheng med lovens

¹⁰ Riksadvokaten (1/2012) s. 5

¹¹ Boe (2010) s. 283

forarbeider.¹² Forarbeidene vil kunne forklare hva som ligger i lovens ord og uttrykk, samt bakgrunnen og de underliggende hensyn for den enkelte bestemmelse.¹³

Forarbeider har i avhandlingen særlig blitt benyttet til å klarlegge rekkevidden av objektivitetsplikten. Sentralt har da utredningen av Fritz Moen-saken og norsk strafferettspleie i NOU 2007:7 vært. Utredningen drøfter påtalemyndighetenes krav til objektivitet og dens funn ga grunnlag for lovfesting av den til da ulovfestede objektivitetsplikten. De nærmere hensyn og bakgrunn for lovfesting av plikten i straffeprosesslovens § 54 fjerde ledd er forklart i stortingsproposisjon 147 L (2012-2013) under lovmotivene. Denne delen har en betydelig rettskildemessig verdi ved at den bidrar til å opplyse hva lovgivermeningen er.¹⁴

Rettspraksis, særlig avgjørelser fra Høyesterett, er her som ellers en sentral kilde. Det foreligger få høyesterettsdommer som direkte angår problemstillingene oppgaven reiser. Det finnes imidlertid noen avgjørelser hvor påtalemyndighetens objektivitetsplikt omtales. Hovedsaklig er disse funnet i lagmannsrettspraksis. Disse avgjørelsene vil ha en mer begrenset rettskildemessig verdi, men hvor argumentasjonsverdien anses overbevisende vil de kunne ha opplysningsverdi for drøftelse av gjeldende rett.¹⁵

For klargjøring av Økokrims interne struktur og arbeidsmetoder har jeg sett hen til alternativ regulering, da i form av Riksadvokatens rundskriv. Riksadvokaten stiller i sine rundskriv krav til straffesaksbehandling, angir oppgaver og fastsetter mål. Kilden kan karakteriseres som en ”myk” rettskildefaktor som i utgangspunktet er av mindre relevans for løsning av juridiske problemstillinger.¹⁶ Imidlertid vil rundskriv utgitt av overordnet myndighet, hvor disse har betydning for underliggende organs forvaltningsutøvelse være relevant. I den sammenheng kan de derfor tillegges mer vekt enn den alminnelige rettskildelæren skulle tilsi.¹⁷

Økokrims målsetting er ikke forankret i lov. Måltallene oppgaven tar for seg fastsettes i samarbeid mellom Økokrim og enhetens overordnede myndigheter og tar utgangspunkt i straffesaksbehandlingens sentrale mål.¹⁸ Hvilke hensyn som skal ligge til grunn for målfastsetting angis i Statens direktorat for økonomistyrings veileder for resultatmåling; mål- og resultatstyring i staten. De sentrale mål gis i justis- og beredskapsdepartementets tildelingsbrev og de

¹² Boe (2010) s. 283

¹³ Ibid.

¹⁴ Boe (2010) s. 285

¹⁵ Boe (2010) s. 305

¹⁶ Boe (2010) s. 239

¹⁷ Boe (2010) s. 240

¹⁸ Stoltenberg (2016)

underliggende disponeringsskriv fra Politidirektoratet sammenholdt med Riksadvokatens rundskriv. Av den grunn har disse vært sentrale kilder for redegjørelsen av Økokrims måltall.

Videre har juridisk litteratur vært relevant for å belyse problemstillingene oppgaven reiser, særlig siden enkelte områder i liten grad er særskilt lovregulert. I den forbindelse har ulike rapporter også blitt benyttet, blant annet Økokrims årsrapporter. Kildene er først og fremst av opplysningsverdi, men hvor øvrig rettskildemateriale er spinkelt vil kildene få større betydning.¹⁹ Vekten av dem må likevel vurderes på bakgrunn av deres argumentasjonsverdi og hvordan det øvrige rettskildebildet ser ut.²⁰

Jeg erfarte etter søk i forarbeider, rettspraksis, uttalelser og teori at problemstillingen jeg har valgt å se på, og de spørsmål den reiser, kun i begrenset grad er problematisert og behandlet. For å få mer kunnskap om temaet til selv å kunne gå i dybden på problemstillingen valgte jeg å anvende meg av samfunnsvitenskapelig metode. ”Metode” defineres generelt som en fremgangsmåte for å innhente, bygge opp og analysere et datamateriale.²¹ Metoden jeg har brukt for å utfylle rettskildene er kvalitativ metode og intervju. Metoden kjennetegnes ved bruk av verbale utsagn både ved tilnærming til forskningsfeltet, respondentene og i materialbeskrivelsen.²² Kvalitative intervju tar utgangspunkt i samtale, og formålet med metoden er å kartlegge respondentens meningsrammer og opplevelse av gitte forhold.²³ I mange tilfeller har det kvalitative intervjuet som mål å bidra med økt kunnskap om et fenomen, det er i den sammenheng metoden anvendes her.²⁴ Nærmere beskrivelse av metodevalg, utfordringer ved denne og fremgangsmåte for datainnsamlingen gis i kapittel 3.

1.4 Den videre fremstilling

I kapittel 2 redegjøres det for mitt valg av metode, samt Transocean-saken som særlig innvirket på min datainnsamling og valg av informanter.

Kapittel 3 omhandler Økokrim. Kapitlet gir grunnleggende innblikk i hvilke regler som gjelder for enheten, hvordan den styres og enhetens struktur. Det redegjøres videre for hvordan målsettingene fastsettes, samt enhetens konkrete mål under dette kapitlet.

Kapittel 4 er satt til tolkning av objektivitetsplikten.

¹⁹ Boe (2010) s. 347

²⁰ Ibid.

²¹ Holter, Kalleberg (2002) s. 5

²² Holter (2002) s. 15

²³ Holter (2002) s. 16

²⁴ Leseth og Tellmann (2014) s. 87

I kapittel 5 redegjør jeg for Økokrims arbeidsmetoder og i lys av enhetens struktur og målsetting drøftes det om, og i så fall hvordan, objektivitetsplikten påvirkes.

Avsluttende bemerkninger gis i kapittel 6. Her vil en oppsummering av hovedfunnene i oppgaven gis, før problemstillingen konkluderes.

2 Metode

Som nevnt innledningsvis valgte jeg å benytte meg av kvalitative intervju for å samle inn data til bruk i oppgaven. Hensikten med innsamlingen var å få et bredere perspektiv på, og en dypere forståelse av, de spørsmål problemstillingen reiser. Det er flere former for kvalitative intervju. Mitt valg falt på det ustrukturerte intervju. Ustrukturerte intervju er uformell intervjuing hvor opplegget består i samtaler mellom intervjueren og informanten.²⁵ Som utgangspunkt for samtale hadde jeg utarbeidet en intervjuguide med generelle retningslinjer for gjennomføringen. Denne fungerte som styringsverktøy for samtale. Utover de føringene som lå i intervjuguiden fungerte likevel intervjuene som en dialog mellom meg og informantene hvor konkrete spørsmål ble tilpasset den enkelte situasjon og informant. Dialogen åpnet opp for at jeg kunne stille åpne spørsmål og formulere oppfølgingsspørsmål der noe opplevdes uklart eller ga rom for videre utdyping.

Hvilke informanter man skal velge ved kvalitative intervju beror som oftest på et strategisk utvalg basert på den relevans informanten har for problemstillingen.²⁶ Det som ønskes belyst ved datainnsamlingen er styrende for valget av informanter.²⁷ Når målet med datainnsamlingen var å få en økt innsikt i Økokrims arbeidsmetoder og implementering og etterlevelse av objektivitetsplikten, ble det naturlig å inkludere representanter fra Økokrim i utvalget. Min mail til Økokrim resulterte i positivt svar. Informantene fra Økokrim besto av en førstestatsadvokat og en representant fra seksjon for fagstøtte- og utvikling.

Ved kvalitativ metode er det videre hensiktsmessig å velge informanter som har noe med hverandre å gjøre, hvor relasjonen mellom informantene kan bidra til å belyse problemstillingen.²⁸ Som påtalemyndighet er Økokrim part i en sak. Sakens motpart vil da være den som er tiltalt. For å få en innsikt og forståelse for problemstillinger hos begge parter, ønsket jeg å innhente informasjon fra noen som tidligere har vært tiltalt av Økokrim.

²⁵ Holter og Kalleberg (2002) s. 78

²⁶ Wadel og Fuglestad (2014) s. 108

²⁷ Holter (2002) s. 13

²⁸ Wadel og Fuglestad (2014) s. 108

Valget var også strategisk ved at det har betydning for oppfyllelse av objektivitetsplikten at prosessen oppleves som objektiv av de parter som er involvert i en straffesak.²⁹ Hvilke erfaringer og meninger en som har vært under etterforskning av Økokrim gjorde seg om Økokrims arbeidsmetoder, så jeg derfor på som nyttig informasjon ved redegjørelse av min problemstilling. Dette fordi det er få rettskilder som omhandler Økokrims arbeidsmetoder, og mye av den juridiske teori som foreligger er skrevet av forfattere som jobber eller har jobbet i Økokrim. Hvordan arbeidsmetodene oppleves av den etterforskningen retter seg mot er i liten grad omtalt. Datainnsamlingen kunne derfor etter mitt syn bidra til å nyansere rettskildefaktorene og gi informasjon om de områder som ikke er behandlet der.

Ved oppstart av oppgaven var Transocean-saken særlig aktuell i media hvor flere kom med uttalelser og påstander om Økokrims manglende objektivitet i sine arbeidsmetoder. Jeg valgte å kontakte en aktør som var tiltalt i denne saken, men som ble frikjent. Siden saken bringer opp relevante tema for oppgaven gir punkt 2.1 en oversikt over saken og dens etterspill.

Registrering av data ble henholdsvis gjort ved å ta notater under samtaler eller ved lydopptak som senere ble transkribert. Jeg foretok en analyse av den innsamlede dataen ved å kategorisere informasjonen etter straffesaksbehandlingens enkelte trinn, for deretter å sammenligne informantenes opplysninger. Å trekke klare konklusjoner og generalisere ut av dataen var imidlertid utfordrende ettersom antall intervju og utvalg var lite. Tross dette vil den innhentede dataen like fullt gi en tilstandsbeskrivelse av en gitt begivenhet³⁰ og ut ifra informantenes tilknytning til forholdet representere en indikasjon på Økokrims arbeidsmetoder.

Det ble samtykket til at informasjonen kunne anvendes i oppgaven. Av hensyn til informantene er vedkommende anonymisert. Der det i teksten refereres til data innsamlet fra tiltalt i Transocean-saken angis vedkommende som «informant». Tilsvarende for Økokrims representanter angis disse som ”Økokrim”, i fotnote: «Økokrim (2016b)»

2.1 Transocean – saken

Spørsmålet om Økokrims overholdelse av objektivitetsplikten gjorde seg særlig gjeldende i den så kalte Transocean-saken. Saken mellom Den offentlige påtalemyndighet, representert av Økokrim og de tiltalte – tre skatterådgivere og tre riggselskaper (Transocean) – gjaldt medvirkning til grovt skattesvik for å ha bidratt til å oppgi ufullstendige og misvisende opplysninger til ligningsmyndighetene. Etter at påstanden var redusert skulle dette i følge tiltalen

²⁹ Se kapittel 4

³⁰ Holter (2002) s. 13

ha medført at Transocean unndro syv milliarder norske kroner i skatt. Tingretten frifant de tiltalte skatterådgiverne og selskapene på alle punkter, men med dissens på ett av forholdene.

Økokrim påbegynte etterforskning av saken i 2005 og etter ni måneders behandling i tingretten forelå frifinnende dom i 2014.³¹ Økokrim valgte å anke dommen på tre av fem forhold. Ankeforhandlingen var berammet til tidsrommet 5. januar til 10. juni 2016. Den planlagte oppstarten ble i første omgang utsatt til 12. januar, deretter til 1. mars som følge av at det fra forsvarerne ble fremsatt habilitetsinnsigelser mot hovedaktor.³² En av de tiltale anmeldte den påtaleansvarlige førstestatsadvokaten til Spesialenheten for politisaker for å ha utvist grov uforstand i tjenesten. Anmeldelsen ble henlagt, men førstestatsadvokaten mottok kritikk, en kritikk Riksadvokaten senere gjentok. Etter krav fra forsvarersiden ble førstestatsadvokaten tatt av saken én dag før den planlagte oppstarten av ankesaken. Den 13. januar trakk Økokrim anken i sin helhet og ba om at det ble avsagt frifinnende dom for alle forhold i samsvar med tingrettens dom i TOSLO-2011-191007, jf. LB-2014-197809-2.

To temaer var gjennomgående for saken og sakens behandling. Det første var påtalemyndighetens forståelse av ligningsloven § 12-1, altså lovforståelsen som var lagt til grunn for tiltalen. Det andre var spørsmål om habilitet, både sakkyndiges, vitners og den ansvarlige førstestatsadvokatens. Sistnevntes habilitetsinnsigelser var knyttet opp mot om han ivaretok objektivitetsplikten.

Saken som i første omgang ble omtalt som Norgeshistoriens største skattesak kom til å sirkulere mer rundt spørsmål om statsadvokatens ensidighet, habilitet og ressursbruk fremfor de skattespørsmål saken reiste. Mangel på objektivitet, gal lovforståelse, personlige rettsoppfattninger og politiske synspunkter er alle momenter som er brakt frem i kritikken av den ansvarlige førstestatsadvokaten. Videre har saken reist spørsmål om hensiktsmessigheten av enhetsstruktur. Dette blant annet med henvisning til statsadvokatenes makt i den enkelte sak, rekkevidden av Økokrim-sjefens adgang og vilje til kontroll og inngripen i enkeltsaker, samt Riksadvokatens overordnede kontroll av enheten i den enkelte sak.

³¹ LB-2014-197809-2, innledning

³² Ibid.

3 Økokrim

3.1 Utgangspunkt

Rettergangsordningen i den norske straffeprosessen bygger på en anklageprosess. Ved anklageprosessen er den forberedende prosessen lagt til påtalemyndigheten. Domstolen trer først inn i saken etter at påtale er begjært av et påtaleberettiget organ uavhengig av domstolen, jf. strpl. § 63.³³ Økokrim er et særorgan i påtalemyndigheten. Ved straffesaksbehandlingen er deres oppgaver å drive den forberedende prosessen ved å ”avdekke, etterforske, påtale og irteteføre egne saker”³⁴

3.1.1 Historisk bakgrunn

Arbeidet med å etablere en landsdekkende og spisskompetent enhet til å etterforske og påtale økonomiske straffesaker av alvorlig karakter ble påbegynt av Georg Fredrik Rieber-Mohn like etter hans inntreden som Riksadvokat i 1986.³⁵ Om etablering av en enhet for effektiv etterforskning i økonomiske straffesaker uttalte Rieber-Mohn i et notat av 22. april 1987 at behovet var:

*”Et forsømt kriminalpolitisk område, til tross for at det synes å være en utbredt politisk og faglig vilje til i sin alminnelighet å styrke kampen mot den økonomiske kriminaliteten. Det som har vært savnet, er mer konkrete handlingsorienterte og målrettede initiativ”.*³⁶

Som et resultat av det kriminalpolitiske reformarbeidet lagt ned i forbindelse med å bedre etterforskning og bekjempelse av økonomisk kriminalitet ble det i NOU 1988:39 varslet at Justisdepartementet hadde besluttet å opprette en egen ”ØKO-enhet”. Enheten ble etablert med den hensikt å bekjempe miljø- og økonomisk kriminalitet. Det ble videre presentert en kort fremstilling av ”ØKO-enhetens” organisering og oppgaver, hvor det blant annet het at ”ØKO-enheten” skulle stå for både etterforskning og retting. Det var også angitt at enheten skulle ha en vidtgående mulighet for å trekke inn fagkyndige i arbeidet.³⁷

I artikkelen ”Helt uten presedens” i Aftenposten fredag 6. januar 1989 uttalte Lars Oftedahl Broch, første leder av Økokrim, at siktemålet for enheten i første omgang var ”å bygge opp et

³³ Hov (2010) s. 128

³⁴ Økokrim (2015a)

³⁵ Busch (2009)

³⁶ Økokrim (2013) s. 7

³⁷ NOU 1988:39 s. 26

kompetansesenter for øko-kriminalitet”.³⁸ Videre sa han om behovet for å ha en spesialenhet at ”økonomisk kriminalitet har sitt særpreg, og er som regel adskillig mer komplisert å trenge til bunns i enn de aller fleste andre saker som etterforskes”.³⁹

Behovet for en særskilt organisasjon til å etterforske og retteføre miljø- og økonomisk kriminalitet var, og er til dels fortsatt, begrunnet i at det vanlige politiet ikke har tilstrekkelig kompetanse eller ressurser til selv å etterforske og føre disse sakene.⁴⁰ Sentrale trekk ved denne type kriminalitet er at den er forskjelligartet, kompleks og sammensatt. Og videre at den reiser vanskelige problemstillinger både strafferettslig og prosessuelt.⁴¹ Dette nødvendiggjør et eget sakkyndig organ som innehar bransjekunnskap innenfor både økonomiske og miljømessige virksomheter.⁴² Videre kreves det sivilrettslig kompetanse da virksomhetene som bringes under etterforskning for denne type kriminalitet ofte reguleres av både privatrettslige og offentligrettslige rettsregler. I tillegg må organet ha en særlig kompetanse innenfor strafferett og prosess for å kunne trekke grensen mellom de lovlige og straffbare handlinger, for så å kunne forstå og føre handlingene under riktig lovbestemmelse.⁴³

En grunntanke bak opprettelse av Økokrim som enhet kjennetegnet av tett samarbeid mellom ulike fagpersoner og en integrert påtale, var at dette bedre kunne gi fokus på store og mer komplekse saker innenfor miljø- og økonomisk kriminalitet.⁴⁴

3.1.2 Rettslig utgangspunkt

”ØKO-enheten” ble opprettet under navnet ”ØKOKRIM” og tildelt sitt kompetanseområde ved kongelig resolusjon av 25. august 1989. Resolusjonen ble gitt med hjemmel i strpl. § 62, bestemmelsen som gir Kongen i statsråd myndighet til å gi nærmere regler om organiseringen av påtalemyndigheten.⁴⁵

3.1.2.1 *Straffeprosessloven*

Strpl. er en av lovene som regulerer påtalemyndighetens organisering, kompetanse og virksomhet. Lovens § 1 angir lovens virkeområde til ”saker om straff”. For disse sakene gjelder straffeprosessloven, såfremt ikke annet følger av lovgivningen ellers.⁴⁶ Som sentral enhet for

³⁸ Pedersen (1989)

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Andenæs, samlet utgave ved Myhrer (2010) s. 255. Heretter angitt ”Andenæs (2010)”

⁴¹ Jahre (1994) s. 73

⁴² Ibid.

⁴³ Jahre (1994) s. 81

⁴⁴ Torgersen (2011) s. 56

⁴⁵ Andenæs (2010) s. 38

⁴⁶ Hov (2010) s. 438

etterforskning og påtale av miljø- og økonomisk kriminalitet, følger det at Økokrims virkeområde gjelder saker om straff. At Økokrims virksomhet reguleres av strpl. er videre gitt ved at enheten i kraft av å være et nasjonalt statsadvokatembete faller inn under lovens definisjon av ”påtalemyndighetenes tjenestemenn” i § 55. Loven reiser krav til påtalemyndighetenes avgjørelser og setter rammer for den og politiets arbeidsmetoder. Regelverket er således et relevant rettsgrunnlag for Økokrims virksomhet.

3.1.2.2 Påtaleinstruksen

Påtaleinstruksen er gitt av Kongen med hjemmel i strpl. § 62. Bestemmelsen gir Kongen adgang til å gi nærmere regler om ordningen av påtalemyndigheten. I påtaleinstruksens § 1-1 annet ledd er det gitt at saker om miljø- og økonomisk kriminalitet reguleres av instruksens kapittel 35. I § 35-1 angis Økokrim som den sentrale enhet for etterforskning av påtale av miljø- og økonomisk kriminalitet. Av denne og de etterfølgende bestemmelsene i kapittel 35 følger reglene for Økokrims organisering, kompetanse og virksomhet.

Påtaleinstruksen er primært sett et direktiv for påtalemyndigheten til hvordan den skal utføre dens lovpålagte oppgaver, men gjelder også for polititjenestemenn som ikke tilhører påtalemyndigheten. Som øverste leder av påtalemyndigheten kunne Kongen gitt slike direktiver uten særskilt lovhjemmel. Likevel må instansens adgang etter strpl. § 62 til å gi ”nærmere regler om ordningen av påtalemyndigheten” tolkes som en adgang til å delegerer lovgivningsmyndighet ved at Kongen kan gi utfyllende regler på områder som loven selv ikke regulerer.⁴⁷ På den måten fungerer påtaleinstruksen som et utfyllende regelverk til straffeprosessloven på en rekke områder, og skillet mellom hva som er eller bør reguleres i hvilket av disse to regelverkene er ikke tydelig.

3.2 Struktur

3.2.1 Utgangspunkt

3.2.1.1 Overordnet struktur

Påtalemyndigheten har en hierarkisk oppbygning strukturert som et over- og underordningsforhold, etter inspirasjon fra den tyske og franske modellen.⁴⁸ Hierarkiet består av ulike nivåer, hvor hvert enkelt nivå er tildelt påtalekompetanse basert på viktigheten av de avgjørelser som skal tas.⁴⁹ Viktigheten av avgjørelsene beror igjen på sakens karakter, altså alvorlighetsgrad og strafferamme. Jo høyere strafferamme og jo mer inngripende avgjørelsen er, dess høyere opp i påtalemyndigheten ligger beslutnings- og påtalekompetansen. Påtalemyndighetens organisering kan sammenlignes med en pyramide; påtalemyndigheten i politiet befinner

⁴⁷ Andenæs (2010) s. 38

⁴⁸ Holme (1985) s. 13

⁴⁹ Andenæs (2010) s. 35

seg i bunnen med statsadvokatene over seg. Over statsadvokaten ligger Riksadvokaten og øverst står Kongen i Statsråd.

Kongen i Statsråd er påtalemyndighetens øverste leder, men regnes ikke som en av påtalemyndighetens tjenestemenn, jf. strpl. § 55. Det er Riksadvokaten som etter strpl. § 56 andre ledd har den overordnede ledelsen av påtalemyndigheten og som i praksis omtales som påtalemyndighetens øverste organ. Riksadvokaten utgjør videre, sammen med statsadvokaten, Den høyere påtalemyndighet.

Reglene for påtalemyndighetens organisering er gitt i strpl. kapittel 6.

3.2.1.2 *Det tosporede system*

I Norge har vi et tosporet system for straffesaksbehandlingen. At systemet er tosporet betyr at straffesaksbehandlingen på sentralt nivå er fordelt mellom Justis- og beredskapsdepartementet og Riksadvokaten.⁵⁰ Riksadvokaten har det overordnede ansvaret for straffesaksbehandlingen, mens resten av politiets virksomhet ligger under Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratets ansvarsområde.

Politidirektoratet, ledet av politidirektøren, er det overordnede organet som besitter ansvaret for den faglige ledelsen og styringen av politidistriktene og særorganene. Dette omfatter ansvar for administrasjon, økonomi og polisiære oppgaver, samt oppfølging og utvikling av de underordnede instansene på disse feltene.⁵¹ Ansvaret inkluderer også fordeling av ressurser og resultatoppfølging.⁵² Politidirektoratet på sin side er igjen underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, hvilket innebærer at departementet har en instruksjonsadgang overfor politidirektøren.⁵³ Instruksjonsadgangen gjelder likevel kun for forhold som angår politioppgavene, jf. politiloven kapittel 1 og 3.⁵⁴

Justis- og beredskapsdepartementets ansvar i det tosporede systemet består av ”å forvalte og følge opp regelverk, skaffe til veie og fordele ressurser og å fastsette, kommunisere og kontrollere sentrale målsettinger og resultatkrav”⁵⁵

⁵⁰ St.meld. nr. 22 (2000-2001) s. 3.2.3

⁵¹ Riksadvokaten (2016a)

⁵² St.meld. nr. 22 (2000-2001) pkt. 3.2.3

⁵³ Hov (2010) s. 521

⁵⁴ Lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53 (politiloven)

⁵⁵ St.meld. 22 (2000-2001) pkt. 3.2.3

Fagledelsen og ansvaret for selve straffesaksbehandlingen, det vil si etterforskning, avgjørelse av påtalespørsmålet og iretteføring i enkeltsaker, tilligger Riksadvokaten med Kongen i siste instans, jf. strpl. kapittel 6 og 7.⁵⁶

Etter strpl. § 56 andre ledd andre punktum er det bare Kongen som kan gi regler og bindende pålegg om utføringen av riksadvokatens verv. Bestemmelsen er viktig fordi den fastslår påtalemyndighetens uavhengighet.⁵⁷ Justis- og beredskapsdepartementet har altså ingen adgang til å gripe direkte inn i Riksadvokatens myndighetsutøvelse.⁵⁸

Av det ovennevnte forstås at politiets virksomhet enten er underlagt Riksadvokaten eller Politidirektoratet og at politiet utøver to hovedformer for virksomhet⁵⁹; straffesaksbehandling og de resterende politioppgaver. Oppover i systemet fordeler virksomheten seg langs ”to spor” som til slutt forenes hos Kongen i Statsråd som formell øverste leder av påtalemyndigheten. (I praksis er instansen regjeringen).⁶⁰ Dette synliggjøres ved Kongens instruksjons og omgjøringskompetanse over Riksadvokaten etter strpl. § 56 andre ledd, både generelt og ved konkrete saker. Og videre ved at den etter strpl. § 62 kan gi nærmere regler om ordningen av påtalemyndigheten.⁶¹

3.2.2 Økokrims struktur i dag

Ved at Økokrim både er en sentral politienhet og et statsadvokatembete tar den opp i seg de to første nivåene i påtalemyndigheten. På den måten bryter enheten med den hierarkiske strukturen den øvrige påtalemyndigheten er bygd opp etter.⁶² Som statsadvokatembete avgjør Økokrim om det skal tas ut tiltale i straffesaker og er da underlagt Riksadvokaten. Riksadvokaten har således fagansvaret for Økokrims straffesaksbehandling. På den andre siden er enheten et politiorgan som etterforsker egne straffesaker. Som sentral politienhet er Økokrim underlagt Politidirektoratet og i siste instans Justis- og beredskapsdepartementet.⁶³

Økokrim er organisert i syv avdelinger. Avdelingene representerer ulike faggrupper og ledes av en avdelingsleder. Hver avdeling består av faste, tverrfaglige etterforskningsteam. Tverrfaglighet innebærer at de er sammensatt av personer med ulik fagkompetanse.⁶⁴ At de er faste

⁵⁶ Torgersen (2011) s. 44

⁵⁷ Andenæs (2010) s. 40

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Busch (2002) s. 158

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ NOU 1984:27 pkt. 2.2.2

⁶² Torgersen (2011) s. 42

⁶³ Riksadvokaten (2016a)

⁶⁴ Jahre (1994) s. 87

innebærer at det enkelte team har et særskilt ansvar for konkrete sakstyper.⁶⁵ Tross dette skal i prinsippet alle team kunne behandle enhver sak innenfor Økokrims ansvarsområde. Unntaket er Miljøteamet, som har et klart avgrenset saksfelt.⁶⁶

Personellet i etterforskningsteamene har enten politi-, økonomisk, teknisk, juridisk eller annen relevant fagbakgrunn.⁶⁷ Sakskomplekset avgjør hvilken kompetanse som kreves for å etterforske forholdet, og dermed hvilke etterforskere som bør danne etterforskningsteamet.⁶⁸ I Økokrim har de etterforskere med toppkompetanse på hver sine fagområder, og å kunne anvende disse i etterforskningen skal være med på å styrke både den og teamene.⁶⁹ Ved behov kan også etterforskere fra andre politidistrikter og medarbeidere fra kontrollorganene bringes inn i etterforskningen.⁷⁰

Teamene ledes av en teamleder, som oftest en førstestatsadvokat. Teamlederen leder straffesaken fra begynnelse til slutt. Etterforskningen er således påtalemessig styrt. Tanken bak er at dette skal bidra til å sikre en målrettethet. Når teamene samtidig er tverrfaglige skal dette i sum lede til at etterforskningen også er kvalitetsmessig objektiv og effektiv.⁷¹

Øverste leder i Økokrim er Økokrim-sjefen. Instruksen for lederen fastsettes av Justis- og beredskapsdepartementet. Ved etterforskning og øvrige påtalesfunksjoner er han derimot underlagt Riksadvokaten, jf. påtaleinstruksen § 35-1 siste ledd. Økokrim-sjefen innehar instruksjonsmyndighet for de underliggende leddene i enheten og avgjør i siste instans om sak skal behandles av Økokrim eller ikke. Se påtaleinstruksen § 35-4 andre ledd.

I tillegg til den nivåbaserte kjeden; team, teamleder, avdelingsleder, enhetsleder, er enheten organisert med en seksjon for fagstøtte og -utvikling. Seksjonen ledes av assisterende Økokrim-sjef og et sekretariat.⁷² Seksjonen for fagstøtte og -utvikling har ingen instruksjonsmyndighet utover det som fastsettes av Økokrim-sjefen, men kan fastsette retningslinjer for enheten. Seksjonen har en ”gartnerfunksjon”, den bidrar med støtte, opplæring, utvikling og rådgivning. For eksempel vil dyptgripende spørsmål gjennomgås i fagseksjonen før de avgjøres. Det samme vil lovendringer eller prinsipielle dommer før disse anvendes.⁷³ Det er også

⁶⁵ Økokrim (2015b)

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Økokrim (2016b)

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Økokrim (2015b)

⁷¹ Økokrim (2016b)

⁷² Økokrim (2011) s. 16

⁷³ Økokrim (2016b)

opprettet en ledergruppe med formål om å sikre best mulig effektivitet gjennom mer fleksibel resursfordeling i oppgaveløsningen og bedre ledelse. Ledergruppen består av avdelingslederne fra de ulike avdelingene, Økokrim-sjefen og assisterende Økokrim-sjef.⁷⁴

3.2.3 Paralleller til den overordnede strukturen

Økokrims strukturelle sammensetting kan sammenlignes med den generelle påtalemyndighetens hierarkiske oppbygning. Også i Økokrim er strukturen bygd opp av ulike nivåer, hvor det underliggende nivå ledes av det overliggende. På samme måte som at Riksadvokaten har den overordnede ledelse av påtalemyndigheten, har Økokrim-sjefen det øverste ansvaret og den overordnede ledelse i Økokrim.

Påtalemyndighetens struktur har betydning for hvilke avgjørelser det enkelte organ kan ta, men også for kvaliteten på disse. Overordnet nivå kan blant annet kontrollere at underordnet organ har handlet innenfor lovens rammer, fulgt gjeldende saksbehandlingsregler og at utøvd skjønn ikke beror på utenforliggende hensyn.⁷⁵ Ved at overordnet nivå kan kontrollere underordnet gjennom å instruere, omgjøre og delegere kompetanse og avgjørelser, ligger det en større sikkerhet i at de endelige avgjørelser er korrekte og forsvarlige.⁷⁶

Inntil 2011 var Økokrim organisert i 12 team, samt avdeling for data og administrasjon. Strukturen var flat og eneste overordnede kontrollledd var Økokrim-sjefen. Ved at enheten nå har omorganisert seg mer i tråd med den hierarkiske struktur påtalemyndigheten i sitt hele er bygd opp etter, har enheten fått flere kontrollfunksjoner. Avgjørelser går nå gjennom flere ledd enn tidligere og kontroll og ledelse utøves på flere nivå. Det var i relasjon til dette ledergruppen ble opprettet som et ledd i omstruktureringen.⁷⁷

Motsatt er det også strukturelle forskjeller. Mens det for den generelle påtalemyndighet gjelder at sakens karakter er avgjørende for hvem som kan avgjøre tiltalespørsmålet, er ikke denne beslutningsmyndigheten i Økokrim påvirket av saksforholdet. Statsadvokaten som teamleder er påtaleansvarlig jurist og den som fatter endelig beslutning tiltalespørsmålet – likevel i samspill med andre. Den øverste instans i Økokrim beslutter om sak skal inntas. I øvrig påtalemyndighet er det ikke slik at øverste instans, i praksis Riksadvokaten, er den som tar endelig beslutning i avgjørelsen om en sak skal behandles eller ikke.

⁷⁴ Økokrim (2011) s. 16

⁷⁵ Hov (2010) s. 593

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Økokrim (2011) s. 20

Den største forskjellen mellom Økokrim og øvrig påtalemyndighet ligger trolig i Økokrims teamorganisering. Det tette samarbeidet mellom etterforsker og påtaleansvarlig jurist skiller seg fra den øvrige påtalemyndigheten. Det foreligger et samarbeid mellom påtaleansvarlig jurist og etterforskere også generelt, men for den øvrige påtalemyndighet består rollen som etterforskningsleder og påtaleansvarlig i større grad av å fastsette prioriteringer av mer overordnede etterforskningsmål.⁷⁸

3.3 Måltall

3.3.1 Utgangspunkt

Fra et samfunnsmessig perspektiv er påtalemyndighetenes hovedoppgave å drive kriminalitetsbekjempelse og å redusere kriminalitet gjennom straffeforfølgning.⁷⁹ Med økt kriminalitet og et stadig mer komplekst kriminalitetsbilde har påtalemyndigheten måttet utvikle seg som etat og behovet for sterkere styring og fagledelse har meldt seg. På 90-tallet utviklet mål- og resultatstyring seg til å bli en rådende ideologi. Det har ført til at Den høyere påtalemyndighet nå har en styringsrolle som er mer fremtredende enn tidligere og at politiet i større grad har blitt gjenstand for styring.⁸⁰

3.3.1.1 Mål- og resultatstyring

I veilederen ”Resultatmåling: Mål- og resultatstyring i staten” er mål- og resultatstyring definert slik:

”Å sette mål for hva virksomheten skal oppnå, å måle resultater og sammenligne dem med målene, og bruke denne informasjonen til styring, kontroll og læring for å utvikle og forbedre virksomheten”⁸¹

En forutsetning for at dette skal kunne gjennomføres er at virksomheten har konkrete overordnede mål.⁸² Det må foreligge eksterne mål og det bør utformes interne mål. De eksterne skal gi uttrykk for hva virksomheten skal oppnå for samfunnet og fastsettes av overordnet myndighet. De interne målene er mål for organisasjonens egen virksomhet og fastsettes av virksomhetens ledelse.⁸³ For påtalemyndigheten har dette resultert i en tallfokusering, særlig med hensyn til oppklaringsprosent og saksbehandlingstid.⁸⁴

⁷⁸ Torgersen (2011) s. 49

⁷⁹ Torgersen (2011) s. 46 og 51

⁸⁰ Torgersen (2011) s. 51 og 55

⁸¹ Veileder Resultatmåling (2010) s. 9

⁸² Veileder Resultatmåling (2010) s. 6

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Torgersen (2011) s. 55

Målene konkretiseres gjennom styringsparametere som tar utgangspunkt i virksomhetens "egenart, risiko og vesentlighet".⁸⁵ Parametrene skal være retningsgivende for virksomhetens arbeidsmetode, det er derfor viktig at ledelsen sørger for at disse er godt forankret på alle nivåer.⁸⁶ Resultatmåling er av betydning for å kunne måle hvorvidt og i hvilken grad virksomheten fyller sin hensikt, samt for å kunne vurdere, og avgjøre om det er behov for iverksettelse av forbedringstiltak.⁸⁷ Resultatene skal vurderes i lys av virksomhetens overordnede mål.⁸⁸

For påtalemyndighetenes del blir sentrale og landsdekkende prioriteringer fastsatt i samarbeid mellom Justis- og beredskapsdepartementet, Politidirektoratet og Riksadvokaten. I beslutningsprosessen deltar også statsadvokatene sammen med politimesteren og Politidirektoratet.⁸⁹ Ettersom resultatmålene og de fastsatte prioriteringer skal ha konsekvenser og danne grunnlag for enhetens arbeidsmetode, er styring og aktiv fagledelse blitt en viktig del av arbeidet til Den overordnede påtalemyndighet.⁹⁰

3.3.1.1 Statsadvokatens fagledelse

Tidligere var statsadvokatens hverdag for det meste preget av straffesaksarbeid. I dag er statsadvokatene tiltenkt en sentral faglederrolle som det forventes avsatt tid til.⁹¹

Kjernen i statsadvokatens fagledelse er å delta i beslutningsprosesser når lokale mål og prioriteringer fastsettes, gi føringer for straffesaksbehandlingen i politiet, hvilket innebærer både å føre tilsyn med og å gjennomføre kvalitetskontroller, samt å bidra til kompetanseheving i politiet.⁹²

Med hensyn til resultater og fastsetting av lokale og regionale mål, er statsadvokatens fagledelse viktig for å muliggjøre en effektiv styring.⁹³ Det står om dette i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2010 punkt IV, 1 blant annet at:

⁸⁵ Veileder Resultatmåling (2010) s. 7

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Veileder Resultatmåling (2010) s. 8

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Torgersen (2011) s. 58

⁹⁰ Riksadvokaten (1/2015) s. 12

⁹¹ Torgersen (2011) s. 59

⁹² Riksadvokaten (2/2012) s. 6

⁹³ Torgersen (2011) s. 60

”Gjennom sin fagledelse skal statsadvokatene medvirke til at politidistriktene når de mål som er satt for straffesaksbehandlingen og bidra til at denne både er effektiv og ivaretar hensynet til rettssikkerhet”⁹⁴

Statsadvokaten skal periodisk føre kontroll med resultatutviklingen for straffesaksbehandlingen i politidistriktene og vurdere dette opp mot de sentrale og lokale mål den har vært med på å beslutte.⁹⁵ Foreligger det avvik, skal statsadvokaten gjennom sin fagledelse foreta en vurdering av tiltak som bør gjennomføres for å bedre måloppnåelsen.⁹⁶

Økokrim driver ikke fagledelse av politidistriktene. Ledelse foretas der i etterforskningsøyemed og ikke i form av administrative lederoppgaver.⁹⁷ Imidlertid gir Økokrim betydelig bistand i konkrete saker og i form av mer generelle, kompetansehevende tiltak til politidistriktene.⁹⁸ I tillegg har Økokrim-sjefen som embetsleder ansvar for å utvikle de faglige målsettinger enheten skal arbeide etter, og å følge opp og rapportere resultater.⁹⁹ Det ligger også til hans faglederansvar å sørge for gode interne prosesser og for at styringsdialogen med Riksadvokaten er godt forberedt.¹⁰⁰

3.3.1.1.2 Riksadvokatens fagledelse

Riksadvokatens virkeområde omfatter også fagledelse. Innenfor straffesaksbehandlingen skal Riksadvokaten drive faglig ledelse av statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet.¹⁰¹ Dette ansvaret leses ut av strpl. § 56 annet ledd og påtaleinstruksen § 7-5 tredje ledd.¹⁰² Bestemmelsene gir rett og plikt for Riksadvokaten til å fastsette krav til etterforskningen både generelt og i enkeltsaker.

Fagledelse har fått en stadig større plass blant Riksadvokatens arbeidsoppgaver.¹⁰³ Det har vært et skifte i fokus fra enkeltsaksbehandling til fagledelse.¹⁰⁴ En utvikling som har foregått i nært samarbeid og overensstemmelse med Justis- og beredskapsdepartementet.¹⁰⁵

⁹⁴ Riksadvokaten (2/2010) s. 5

⁹⁵ Riksadvokaten (2/2010) s. 6

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Riksadvokaten (2/2010) s. 6

⁹⁸ Økokrim (2016c)

⁹⁹ Riksadvokaten (2010) pkt. 5.3

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Torgersen (2011) s. 59

¹⁰² Busch (2002) s. 161

¹⁰³ Torgersen (2011) s. 59

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Busch (2002) s. 161

En viktig del av Riksadvokatens fagledelse består i å fastsette resultatmål for straffesaksbehandlingen.¹⁰⁶ Målene som utformes er generelle og få, og gis ut i et årlig prioriteringsrundskriv. Tanken med å fastsette målene på et overordnet nivå, er å skape rom for underinstansene til å utforme lokale og regionale mål og prioriteringer.¹⁰⁷ Det er videre gjennom prioriteringsrundskrivene Riksadvokatens fagledelse av Økokrim hovedsakelig utøves. Hvilke avgjørelser Økokrim foretar opp mot enkeltsaker vil derimot Riksadvokaten være tilbakeholden med å overprøve.¹⁰⁸

Riksadvokatens fagledelse er ved fastsetting av mål og styringssignaler i betydelig grad politisk påvirket.¹⁰⁹ Dette fordi Stortinget gjennom sin bevilgende myndighet og departementet ved å fordele bevilgningene, trekker opp hovedlinjene for påtalemyndighetens virksomhet.¹¹⁰ Videre følger det av Justis- og beredskapsdepartementets ansvar i det tosporede systemet, at departementet skal ta del i utformingen av de styringssignalene Riksadvokaten fastsetter.¹¹¹ Når Riksadvokaten skal fastsette mål og prioriteringer må dette skje i tråd med de rammene som er satt og de ressursene som er tildelt fra politisk hold.

Ved fastsettelse av mål og prioriteringer i det tosporede systemet er det altså en vekselvirkning mellom det politiske, det administrative og politifaglige og det påtalefaglige nivå.¹¹² Dette synliggjøres blant annet ved at Riksadvokaten i særlig grad må vektlegge uttalelser i Regjeringens forslag til statsbudsjett, St.prp. nr. 1, når mål skal utarbeides. Og motsatt at Riksadvokaten i forbindelse med dette har anledning til å komme med innspill til utformingen av St.prp. nr. 1.¹¹³

3.3.1.2 Økokrims eksterne målsetting

Økokrims overordnede mål er å være ”den ledende organisasjonen for bekjempelse av miljø- og økonomisk kriminalitet”.¹¹⁴ De sentrale og landsdekkende prioriteringene for straffesaksbehandlingen gis i Justis- og beredskapsdepartementet tildelingsbrev til Politidirektoratet.¹¹⁵

¹⁰⁶ Busch (2002) s. 162

¹⁰⁷ Busch (2002) s. 161

¹⁰⁸ Riksadvokaten (2/2001) s. 9

¹⁰⁹ Busch (2002) s. 162

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Se pkt. 3.2.1.2

¹¹² Busch (2002) s. 162

¹¹³ Busch (2002) s. 163

¹¹⁴ Økokrim (2014a)

¹¹⁵ Prop. 1 S (2015-2016) pkt. 1.2

Resultatmål for straffesaksbehandlingen er fastsatt av Riksadvokaten.¹¹⁶ Målene må ses i sammenheng med de nærmere målsettinger og prioriteringer for Økokrim, årlig angitt i Politidirektoratets disponeringsskriv.

3.3.2 Økokrims interne målsetting: oppklarings- og domfellellesprosent

Økokrim har prosentvise måltall for hvor stor andel av inntatte saker som skal oppklares og for domfellellesandelen i saker som føres for retten. Målene fastsettes i styringsdialog med Riksadvokaten og Politidirektoratet.¹¹⁷ Riksadvokatens har om disse uttalt at de er høye og må søkes opprettholdt.¹¹⁸

3.3.2.1 Oppklaringsprosent

Det er et overordnet mål for påtalemyndighetens straffesaksbehandling at oppklaringsprosenten skal være høy.¹¹⁹ I Økokrim er dette målet konkret fastsatt til 80 prosent.¹²⁰ Måltallet er fastsatt ut i fra en forventning til hva enheten skal oppnå basert på tidligere resultater, og ved å følge trender over tid.¹²¹ Måltallet representerer videre enhetenes funksjon som spissorgan i kriminalitetsbekjempelsen – når sak kommer til Økokrim forventes det at den blir oppklart.

Til sammenligning har målet for den øvrige påtalemyndigheten siden 2012 vært satt til 38 prosent.¹²² Selv om den faktiske oppklaringsprosenten for den øvrige påtalemyndigheten i 2015 var på 53,8 prosent er det besluttet ikke å fastsette et nytt oppklaringsmål for 2016.¹²³ Man ser av dette at det er en betydelig forskjell i hvilke forventninger det stilles til måloppnåelsen hos Økokrim og den øvrige påtalemyndighetens organer.

Oppklaringsprosenten gir uttrykk for forholdet mellom saker med kodeangivelse ”oppklart” og summen av alle avgjorte saker, både oppklarte og uoppklarte.¹²⁴ Prosenten beregnes ut fra alle påtaleavgjorte saker i det enkelte år, ikke ut fra antall anmeldte saker. Når en sak anmeldes blir saken enten etterforsket eller henlagt, altså påtaleavgjort. En anmeldt sak som etterforskes kan resultere i tiltale og i siste instans domfellelse eller frifinnelse, eventuelt i at saken henlegges med en kode som uoppklart i løpet av eller etter at etterforskningen er ferdig.

¹¹⁶ Riksadvokaten (1/2016) s. 3

¹¹⁷ Stoltenberg (2016)

¹¹⁸ Riksadvokaten (2/2001) s. 10

¹¹⁹ Riksadvokaten (1/2016) s. 3

¹²⁰ Økokrim (2015c)

¹²¹ Stoltenberg (2016)

¹²² Riksadvokaten (1/2012) s. 5

¹²³ Riksadvokaten (1/2016) s. 3

¹²⁴ Politidirektoratet (2015) s. 18

Alle saker som ender med en påtalemessig avgjørelse regnes som oppklart. Resulterer saken i at tiltale tas ut teller den som oppklart.¹²⁵ Når det gjelder saker som henlegges kan disse både resultere i at saken regnes for oppklart og som uoppklart. Årsaken til henleggelsen avgjør hva resultatet blir. Eksempler er: Der saker henlegges som følge av at forholdet er foreldet, ikke straffbart eller at vedkommende gjerningsmann anses utilregnelig, får saken en kode som teller som oppklart. Henlegges derimot en sak fordi gjerningsmannen er ukjent eller på grunn av bevisets stilling, føres saken med kode som faller inn under karakteristikken uoppklart.¹²⁶ Uoppklarte saker i Økokrim er oftest de som henlegges på grunn av bevisets stilling.¹²⁷

Oppklaringsprosenten påvirkes ikke av antall saker som meldes inn, men derimot av de sakene hvor det iverksettes etterforskning. Slik jeg ser det vil Økokrims påvirkning på hvilke saker den kan ta inn til behandling, forklare et fastsatt oppklaringsmål langt høyere enn for den øvrige påtalemyndigheten.

3.3.2.2 *Domfellellesprosent*

Basert på mine funn er Økokrim det eneste påtaleorganet som har et uttalt mål til domfellellesprosent. Økokrims mål til domfellelse er 90 prosent. Prosenten regnes ut fra samtlige tiltaleposter som har fått en rettskraftig avgjørelse i løpet av statistikkåret. En tiltale kan bestå av flere poster. Resulterer den rettskraftige avgjørelsen i frifinnelse for enkelte av postene og domfellelse i andre telles likevel alle postene med i beregningen.¹²⁸ Eksempelvis, hvis tiltalte frifinnes for halvparten av postene i tiltalen, resulterer det i en domfellellesprosent på 50.

En av Økokrims resultatindikatorer er at frifinnelsesprosenten ikke bør overstige 10 prosent, derav mål om 90 prosent domfellelse. Måltallet understøtter sektormålet om å behandle alvorlige, komplekse og/eller prinsipielle straffesaker på enhetens ansvarsområder hurtig og med høy kvalitet, og brukes primært for å følge trender over tid.¹²⁹

Domfellellesprosenten påvirkes av oppklaringsprosenten. At Økokrim kan styre saksinntaket ut i fra sannsynligheten for oppklaring, gjør at valget kan få en avgjørende innvirkning på oppklaringsresultatet, og dermed også hvilke saker som ender i tiltale. Dette vil igjen innvirke på domfellellesprosenten. Dette støttes av at Riksadvokaten gjennom sin fagledelse har gitt en retningslinje om at andel Økokrim-saker som føres for retten skal reguleres gjennom saksinn-

¹²⁵ Riksadvokaten (1/2014) s. 3

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Økokrim (1999) s. 5

¹²⁸ Økokrim (2006) s. 10

¹²⁹ Stoltenberg (2016)

taket.¹³⁰ Av dette ser man at selv om målsettingen ikke direkte kommer inn før ved tidspunktet for tiltale spørsmålet og retteføringen, skal det indirekte ligge til grunn for Økokrims virksomhet fra det tidspunktet hvor sak tas inn.

4 Objektivitetsplikten

I straffeprosesslovens annen del "Partene", er det under kapittel 6 "Påtalemyndigheten" angitt i § 55 fjerde ledd en plikt for påtalemyndigheten til å opptre objektivt under alle sakens trinn. Bestemmelsen er en kodifisering av den generelle objektivitetsplikten som følger av god påtaleskikk og ble tilføyd ved lov 21. juni 2013 nr. 86 "om endringer i straffeprosessloven mv. (behandling og beskyttelse av informasjon)".¹³¹

4.1 Tolkning av bestemmelsen

For å kunne vurdere i hvilken grad Økokrims måltall og struktur påvirker enhetens etterlevelse av objektivitetsplikten, er det nødvendig å klargjøre hva det rettslige innholdet av bestemmelsen som hjemler plikten er og hva som konkret ligger i plikten. At bestemmelsen må klargjøres kan det være flere grunner for. Lovver skal gjelde for et stort antall tilfeller og er satt for å gjelde i lang tid.¹³² Videre er det med hensikt inkorporert skjønnsbestemte og vage kriterier i lovteksten for å gi en fleksibilitet i regelanvendelsen.¹³³ I disse tilfeller må loven tolkes ut fra andre rettskildefaktorer for å avgjøre lovtekstens innhold. Lovens ordlyd og bruk av skjønnsbestemte kriterier vil videre bero på hvilket klarhetskrav som stilles til rettsområdet bestemmelsen regulerer. Her hvor regelverket retter seg mot personer som forventes å ha god kjennskap til lovverket og hvor hjemmelskravet ikke gjør seg gjeldende, kan det derfor være et bevisst valg av lovgiver at det nærmere innhold av bestemmelsen må tolkes ved hjelp av andre rettskildefaktorer.

Strpl. § 54 fjerde ledd lyder:

*"Påtalemyndighetenes tjenestemenn skal opptre objektivt i hele sin virksomhet, herunder på etterforskningsstadiet, når det treffes påtalevedtak og ved irettføring av saken"*¹³⁴

Bestemmelsen retter seg mot påtalemyndighetens tjenestemenn. Angivelsen peker tilbake på paragrafens første ledd nr. 1-4 som definerer hvem som hører inn under betegnelsen. Det føl-

¹³⁰ Riksadvokaten (2/2008) s. 13

¹³¹ Prop. 147L (2012-2013) pkt. 11.1

¹³² Boe (2010) s. 275

¹³³ Boe (2010) s. 276

¹³⁴ Straffeprosessloven § 55, fjerde ledd

ger av ordet ”skal” at det foreligger en plikt, noe påtalemyndighetens tjenestemenn til en hver til skal sørge for. Videre er det i bestemmelsen angitt når påtalemyndighetens tjenestemenn har en plikt. Dette er i ”hele sin virksomhet”. Virksomhet defineres som ”utføring av det arbeid som følger med en stilling, et embete”.¹³⁵ Videre angis konkrete tidspunkter for når plikten er gjeldende: På etterforskningsstadiet, når det treffes påtalevedtak og ved irettføring av saken. Listen er likevel ikke uttømmende. Dette leses av betegnelsen ”herunder”. Sett i sammenheng gjelder plikten for alle oppgaver som følger av den virksomhet man utøver i kraft av stillingen som påtalemyndighetenes tjenestemann.

Det er i bestemmelsen gitt at plikten består i å opptre objektivt. Det følger imidlertid ikke av ordlyden hva kriteriet innebærer. Det spørsmål som melder seg er, hva ligger i dette objektivitetskriteriet?

En språklig forståelse av ordet ”objektiv” er at det skal være saklig, upersonlig, upartisk og allmenngyldig.¹³⁶ Å være objektiv vil si at en skal forsøke å opptre nøytralt. Man skal være interessert i å se en sak fra ulike sider og ikke innta et bestemt synspunkt. Man skal ikke prøve å overbevise noen om sitt personlige synspunkt, men derimot forholde seg åpen.

I Prop. 147 L (2012-2013) er det under lovmotivene sagt at bestemmelsen skal fungere som en særlig påminnelse til påtalemyndigheten om at den har en plikt til å opptre objektivt på alle stadier av saken. Departementet uttaler på s. 174 at plikten ” betyr at påtalemyndigheten nøkternt skal ha for øye både det som i saken taler til gunst for mistenkte og det som trekker i retning av straffansvar og skjerpet reaksjon.” På samme sted uttales det at ”den generelle bestemmelsen [...] er i hovedsak ment å være en signalbestemmelse”. Videre følger det at den utelukkende er ”en kodifisering av den generelle objektivitetsplikten som allerede følger av god påtaleskikk og som straffeprosessloven har spredte utslag av i andre bestemmelser”. Departementet viser i den forbindelse blant annet til strpl § 226 tredje ledd som setter krav til etterforskningen om at denne skal søke å klarlegge både det som taler i mot og det som taler til fordel for en bestemt mistenkt.

Om objektivitetspliktes rekkevidde på sakens ulike stadier viser Prop. 147 L (2012-2013) til Prop. L 141 (2009-2010) s. 90-91. Departementets uttalelser i Prop. L 141 (2009-2010) gjelder den ulovfestede objektivitetsplikten. Men ettersom plikten er lovfestet uten noe reell endring i rettstilstand, jf Prop. 147 L (2012-2013) s. 174, vil forarbeider forut for lovfestingen kunne tillegges samme vekt som den lovbestemte pliktens forarbeider i tolkningen.

¹³⁵ Gundersen (2009)

¹³⁶ Store norske leksikon (2009)

Departementets vurdering i Prop. 141 L (2009-2010) er at det følger av god påtaleskikk at aktor etter omstendighetene kan ha plikt til å nedlegge påstand om frifinnelse eller frafalle aktuelle tiltaleposter, men at en bestemmelse om dette vil understreke at aktors rolle er objektiv. I tillegg kan en lovfestet plikt om dette virke bevisstgjørende på aktor og bidra til å styrke tilliten til hans funksjon.¹³⁷

I Prop. L 141 (2009-2010) uttaler departementet at det best vil gjenspeile den graden av objektivitet som kreves av aktor når saken har kommet til hovedforhandling og prosedyre, at lovreguleringen av plikten til å nedlegge påstand om frifinnelse eller frafallelse blir begrenset til situasjoner hvor det fremstår som klart at bevisene ikke er tilstrekkelig for domfellelse.¹³⁸ Dette fordi aktor særlig på dette tidspunktet må ha et bevisst forhold til om beviskravet er oppfylt, og handle ut fra det.¹³⁹ Departementets vurderinger i proposisjonen bygger blant annet på uttalelser gitt i NOU 2007:7.

I NOU 2007:7 s. 94 er det uttalt at prinsippet får betydning for alle sider av straffeprosessen. Det synes likevel å legges ulik vekt på prinsippets rekkevidde på de enkelte stadier. Utvalget uttaler at ”størst betydning har prinsippet under etterforskningen, men det gjelder også under hovedforhandlingen og ved spørsmål om gjenopptagelse”.

Selv om det skal mye til å tolke på tvers av ordlyden, kan det så langt synes som at objektivitetsplikten må tolkes innskrenkende for påtalemyndighetenes virksomhet utover etterforskningsområdet.

Det uttales imidlertid på utredningens side 161 at ”kravet til objektivitet er like sterkt under innledningsforedraget og under selve forhandlingen som på etterforskningsstadiet. Under selve forhandlingen vil det likevel være naturlig og forsvarlig med en rollefordeling mellom aktor og forsvareren” og videre ”[...] når tiltalte har forsvarer, er utvalget enig i at aktor under prosedyren ikke må opptre med samme grad av objektivitet som på tidligere stadier av hovedforhandlingen. Det må i prosedyren være forsvarlig å fremheve den del av bevisførselen som styrker oppfatningen om at tiltalte er skyldig, og gi en nærmere redegjørelse for de resonneringer som bygger opp under dette.”

Slik jeg ser det gir uttalelsene uttrykk for at plikten må tolkes innskrenkende, men likevel bare for påtalemyndighetenes rolle under forhandlingens prosedyre. Dette har for øvrig støtte i juridisk teori. I ”God åklagarsed” (1987) skriver Andenæs på side 68 at:

¹³⁷ Prop. 141 L (2009-2010) Pkt. 7.3.8.5

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid.

”Aktor må stort sett kunne konsentrere seg om det han mener tilsier fellelse, og overlate til forsvareren å trekke frem argumenter for frifinnelse. Men det regnes som et godt prinsipp at aktor ikke påberoper seg sin egen, personlige overbevisning om at tiltalte er skyldig. Det er vekten av bevisene han skal prosedere på, ikke sin egen intuisjon. Er aktor på enkelte punkter i tvil om beviset er tilstrekkelig, bør han ikke legge skjul på det. Finner han at det ville være uforsvarlig å domfelle på det bevis som er kommet frem, bør han nedlegge påstand om frifinnelse”¹⁴⁰

Andenæs rettsopfatning kan ikke tillegges særlig vekt ved lovtolkningen, men fungerer like fullt som et støtteargument til uttalelsene i NOU 2007:7. Den har således en opplysningsverdi for tolkningen av objektivitetskriteriets innhold.

Om kravet til objektivitet vurderer utvalget i NOU 2007:7 på side 94 at det ”må sees i sammenheng med straffeprosessens ordning hvor politi og påtalemyndighet forestår den hovedsaklige del av bevisinnsamlingen”. Det uttales videre at ”straffeprosessens overordnede formål, og politiets og påtalemyndighetenes primære oppgave, er å sikre et riktig resultat”. Utvalgets uttalelser tolkes som henvisninger til partslikhetsprinsippet og den materielle sannhetsprinsipp.

På utredningens side 95 angis kriteriets rekkevidde under etterforskning ” Objektivitetsprinsippet har betydning for alle sider av *etterforskningen* og gjelder like mye for politiets som for påtalemyndighetens arbeid”. Uttalelsen følges opp av følgende redegjørelse:

”Kravet til objektivitet griper inn i utredningsprinsippet. Politiet kan ikke begrense seg til de undersøkelser som kan gi bevis mot en bestemt gjerningsmann [...] Objektivitetsprinsippet har også sentral betydning for tolkningen av bevisene. Når politi og påtalemyndighet f.eks. skal foreta en bedømmelse av tilståelsenes troverdighet, kan vurderingen ikke bare knytte seg til sider ved forklaringen som styrker troverdigheten [...] Bevisanalysen kan med andre ord ikke begrenses til å få frem relevante argumenter som kan tale for et bestemt resultat. Dette får også den betydning at politiet ikke kan unnlate å tolke et teknisk bevis av frykt for at tolkningsresultatene kan avkrefte eller svekke mistanken mot en bestemt person. Kravet til objektivitet tilsier også at de tolkningsresultater som politiet kommer frem til, nedtegnes og inngår i sakens dokumenter uavhengig av om de støtter politiets teorier, eller om de tilsier at den mistenkte ikke har begått handlingen”

¹⁴⁰ Andenæs (1987) s. 68

Det synes ikke å foreligge rettspraksis knyttet til strpl. § 55 fjerde ledd. Det finnes likevel noe rettspraksis hvor retten uttaler seg om påtalemyndighetenes generelle plikt til objektiv i relasjon til habilitetsspørsmål og strpl. § 226 tredje ledd.

I Rt. 2015 s. 1351 var det spørsmål om aktor var inhabil som følge av at tiltalte hadde fremsatt trusler mot henne. Dommen vurderte om det forelå særegne forhold egnet til å svekke tilliten til aktors upartiskhet og aktors objektive opptreden ble drøftet.

Høyesterett sier i avsnitt 21:

”[...] vår lovgivning og rettspleie bygger på en generell forventning om- og etter min mening også en generell presumsjon for – at påtalemyndighetenes tjenestemenn håndterer slike situasjoner på en profesjonell måte uten å la sin tjeneste – eller embetsførelse påvirkes av utenforliggende hensyn”

Om vurderingen av aktors habilitet følger det videre i avsnitt 24 at ”utgangspunktet må derfor være presumsjonen for at aktor heller ikke da blir påvirket av trusselen på en måte som er uforenelig med hennes objektivitetsplikt”

Høyesterett uttaler i avsnitt 25 at vurderingen som skal foretas etter strpl. § 60 i stor grad knyttes til tilliten til aktors objektivitet. Til den vurderingen er det særskilt to momenter som må drøftes, jf. avsnitt 19. Det må vurderes ”om aktor subjektivt sett kunne opptre upartisk uten å la seg påvirke av utenforliggende hensyn” og ”hvordan forholdet objektivt sett tar seg ut overfor partene i saken og allmennheten”.¹⁴¹

Høyesterett uttaler at vurderingen av habilitetsspørsmål er knyttet til objektivitetsplikten. Sett i sammenheng med dommens avsnitt 21 tolkes objektivitetskriteriet til å inneholde en plikt til å opptre profesjonelt og til ikke å ta utenforliggende hensyn. Videre er min vurdering at Høyesteretts uttalelser om objektivitetskriteriet i avsnitt 19 og 21 tolkes dit hen at plikten innebærer et krav både til tjenestemannens egen opptreden og til hvordan denne skal fremstå overfor publikum. Dette tolkningsresultatet finner støtte i LB-2008-109373.

Dommen gjaldt krav om avvisning av tiltale mot tidligere forsvarer på grunn av inhabilitet hos påtalemyndigheten. Spørsmålet var om den ansvarlige påtalejuristen var inhabil til å ta ut tiltale mot tiltaltes forsvarer etter strpl. § 60 som følge av sin opptreden ved behandlingen av

¹⁴¹ Rt 2015 s. 1351 avsnitt 19

straffesaken. Lagmannsretten ga i dommen prinsipielle uttalelser om habilitet hvor ansvarlig påtalemyndighet i en straffesak også treffer påtalemessige avgjørelser overfor forsvareren. Om habilitetsregelen i § 60 uttalte Lagmannsretten at bestemmelsen skal ”sikre tilliten til at påtalemyndighetenes avgjørelser er saklig begrunnet hos allmennheten og aktørene i saken og rettsvesenet generelt”.¹⁴²

Det ble videre uttalt om påtalejuristens opptreden at den objektivt sett, og utad overfor aktørene i rettsvesenet, bar preg av å være tillitvekkende påtalearbeid. Lagmannsretten la til grunn i siste avsnitt at ”en eventuell saklig tvil hos utenforstående om habiliteten hos vedkommende tjenestekvinne først vil være aktuell om det i tillegg også foreligger noe ved vedkommendes opptreden i saken som tilsier dette”

Samme syn er lagt til grunn av Oslo Byrett i kjennelse RG-1998-1499.

Saken gjaldt spørsmål om en statsadvokat kunne anses inhabil som følge av at han i sitt forslag til tiltale hadde lagt til grunn en langt strengere subsumsjon for flere av de tiltalte, enn det som var foreslått av politiet. Riksadvokaten som mottok innstillingen fulgte ikke denne. Statsadvokaten ba deretter i påtegning til riksadvokaten om samtale og/eller fornyet vurdering. Retten fant at påtegningen måtte karakteriseres som et særegent forhold egnet til å svekke tilliten til statsadvokatens habilitet. Dette fordi påtegningen hadde en sterkt argumenterende form og bar preg av skråsikkerhet.

Retten fant at forholdet var egnet til å svekke tilliten til statsadvokatens habilitet, både hos de tiltalte, deres forsvarere og hos allmennheten. Det ble videre uttalt på side 1502 at ”Statsadvokatens sterke engasjement på grunnlag av sakens dokumenter kan gi grunn til frykt for at de krav til objektivitet som må stilles til påtalemyndighetens ansatte, ikke blir oppfylt”.

På bakgrunn av de ovennevnte dommene kan det legges til grunn at objektivitetskriteriet innebærer at påtalemyndighetenes tjenestemenn må opptre tillitsvekkende ved ikke å la seg påvirke av utenforliggende forhold eller ved å ha en opptreden som setter utenforstående i tvil om tjenestemannens myndighetsutøvelse. Av sistnevnte dom kan det videre legges til grunn at en objektiv opptreden betyr at det ikke skal være rom for avgjørelser og handlinger basert på eget engasjement eller interesser.

Som nevnt knytter plikten i strpl. § 54 fjerde ledd seg til strpl. § 226 tredje ledd. I kjennelse LB-1999-2852 av Borgarting lagmannsrett, ble påtalemyndighetens plikt under etterforskning til å klarlegge både forhold som taler for og mot skyld vurdert. Saken gjaldt erstatning for

¹⁴² LB-2008-109373

uberettiget forfølgning. Lagmannsretten konkluderte med at det forelå særlige grunner som tilsa at oppreisning burde tilkjennes.

Lagmannsretten la i sin vurdering vekt på ”at etterforskningen nokså åpenbart ikke har skjedd med den nøytralitet og objektivitet som A som siktet har hatt krav på, jf også straffeprosessloven § 226 tredje og fjerde ledd”. Vurderingen ble fulgt opp av følgende uttalelse:

*”Lagmannsretten finner grunn til å bemerke at politiets etterforskning og vurderinger bærer preg av ensidighet. Det kan synes som om etterforskningen har tatt sikte på å finne belegg for en hypotese som er basert på en medsiktets beskyldning. Når en siktet legger skylden på en medsiktet, er det grunn til å utvise stor varsomhet og skepsis. [...]Den sinnstilstand C var i da beskyldningene ble fremsatt, burde ha fremstått som så påfallende at politiet skulle ha reagert annerledes. I stedet har etterforskningen vært ensidig rettet mot teorier om As motiv og psykiske tilstand – noe som blant annet kommer til uttrykk i politiets begrunnelser for varetektsfengsling. Disse teoriene har det aldri vært saklig dekning for”*¹⁴³

Av rettens uttalelser kan objektivitetskriteriet forstås til å innebære at det må være en åpenhet og en nøytralitet i vurderinger og beslutninger som tas og at en må klare å skille mellom fellesinteressen og personlige interesser. Jeg tolker det videre dit at personlige overbevisninger og ensidighet i virksomheten ikke vil være forenlig med kriteriet om objektiv opptreden. Rettens uttalelser samsvarer for øvrig med utvalgets angivelse av pliktens betydning under etterforskningsstadiet som gjengitt ovenfor. Dommen kan videre ses på som en retningslinje for at objektivitetskriteriet må innfris på et hvert trinn i saken i og med at den synliggjør at brudd på plikten under sakens forberedende stadier vil følge saken og ha smitteeffekt på dens etterfølgende trinn.

To forhold ved den nevnte rettspraksis må tas i betraktning ved lovtolkningen. For det første behandler ikke retten det konkrete innholdet i objektivitetsplikten. Videre er flertallet av dommene underrettspraksis, som kilde teller disse mindre enn Høyesterettspraksis. I utgangspunktet tilsier dette at uttalelsene ikke kan tillegges like stor vekt ved tolkningen av bestemmelsen som de rettskildene hvor innholdet vurderes konkret. Imidlertid vil uttalelsene kunne kaste lys over tolkningsspørsmålet og fungere som støttemoment, særlig hvor uttalelsene trekker i samme retning. Hvilket er tilfellet her.

¹⁴³ LB-1999-2852

Den forutgående tolkningen gir uttrykk for at objektivitetskriteriet bygger på en rekke prinsipper og hensyn som kriteriet må ses i sammenheng med i vurderingen av dets innhold.

Som vist til i NOU 2007:7 side 94 er påtalemyndighetens primære oppgave å sikre et riktig resultat. Dette følger av den materielle sannhets prinsipp. Det er av Høyesterett i Rt. 2007 s. 1435 avsnitt 38 uttalt at prinsippet er en bærebjelke i straffeprosessen. Dommen gjaldt spørsmål om rett til innsyn i dokumenter i en annen straffesak enn den sak tiltalen gjaldt, når det var tilknytning mellom de to straffesakene.

Med henvisning til den materielle sannhets prinsipp uttalte Høyesterett at ”påtalemyndigheten har en særlig plikt til å påse at ingen uskyldige blir straffet.” Høyesterett viste videre til strpl. § 226 tredje ledd som hjemler objektivitetsplikten under etterforskning som eksempel på hvor prinsippet gjør seg utslag.

At den materielle sannhets prinsipp ligger til grunn for objektivitetskriteriet i strpl. § 55 fjerde ledd kan leses av ”Straffeprosessen i perspektiv”, hvor Rui på side 402 skriver at ”Mange enkeltbestemmelser er utslag av prinsippet. En sentral bestemmelse er straffeprosessloven § 226 tredje ledd [...] Videre er påtalemyndighetens objektivitetsplikt relativt nylig blitt lovfestet i straffeprosessloven § 55 tredje ledd”

Videre er kriteriet et utslag av hensynet til prosessuell rettssikkerhet. Det er i Prop 147 L (2012-2013) side 17 uttalt om dette at:

”Prosessuell rettssikkerhet omfatter kravene til saksbehandling, herunder saksbehandlingsreglene for iverksetting og kontroll av etterforskningsmetoder. Dette inkluderer regler som har som formål å forhindre at det benyttes tvangsmidler uten materielt grunnlag, slik som regler om rettens samtykke. I denne sammenheng er krav til uavhengighet, objektivitet og saklighet sentrale rettssikkerhetsgarantier. Kravene innebærer at den som treffer beslutninger må ha den tilstrekkelige distanse til saken til å kunne treffe avgjørelser uten at det tas utenforliggende eller usaklige hensyn”.

I nær sammenheng med rettsikkerhetsgarantien står hensynet til tillit. Behovet for en tillitsvekkende prosess gjelder både for en siktet, for andre aktører i prosessen og for samfunnet generelt, jf. RG-1998-1499, LB-2008-109373 og Rt.2015 s. 1351.

I konkret relasjon til objektivitetskriteriet tolker jeg tillit til å ha betydning ved at en tjenestemann som opptrer objektivt og upartisk lettere vil kunne oppfattes som tillitsvekkende. Dette kan igjen innvirke på påtalemyndighetens legitimitet i straffeprosessen og i samfunnet for øvrig, noe som videre kan påvirke dens muligheter for å fylle sin primære oppgave.

Bestemmelsens forarbeider har videre gitt uttrykk for at kriteriet følger av et partslikhetsprinsipp, jf NOU 2007:7 side 94. Dette går også frem av juridisk teori. Av Hov følger det at påtalemyndigheten har et særskilt krav til å være objektivt. Dette er fordi påtalemyndigheten har en spesiell rolle i partsprosessen rettergangen er ordnet etter.¹⁴⁴ Andenæs uttrykker at det spesielle i denne prosessen er mangelen på symmetri mellom partenes roller. Den siktede, eventuelt dens forsvarer, skal kun opptre i retning av det som tjener den siktedes sak, mens påtalemyndigheten derimot skal forholde seg objektiv.¹⁴⁵ Vekten av disse kildene må vurderes på bakgrunn av deres argumentasjonsverdi, men i lys av at det ellers foreligger få rettskilder som belyser spørsmålet, må de her kunne tas i betraktning og tillegges en viss vekt ved tolkningen.

Samlet sett synes objektivitetskriteriet å være et krav til påtalemyndighetens saksbehandling og en henvisning til at denne må gjennomføres med en viss kvalitet. Vurderingen kan videre tolkes ut av Riksadvokatens Rundskriv nr. 2/2012 hvor det er gitt nærmere kriterier for straffesaksbehandlingen. Det første kriteriet Riksadvokaten oppstiller er grunnleggende og gjelder bevisskravet i straffesaker. Det står om dette på side 3:

”Påtalemyndigheten må være overbevist om siktedes straffeskyld for å ta ut tiltale, og må være av den oppfatning at straffeskylden kan bevises i retten. Dette innebærer at påtalemyndigheten skal legge samme bevisterskel til grunn som den domstolen anvender for å avsi fellende dom, og at det stilles et tilleggskrav til mulighetene for å føre bevis i retten. Er det for eksempel holdepunkter for at avgjørende bevis ikke vil kunne føres, skal tiltale ikke utferdiges selv om påtalemyndighetene er overbevist om mistenktes skyld”¹⁴⁶

Av dette leser man at det er særlig viktig at påtalemyndigheten forholder seg upartisk ved tiltalespørsmålet. Påtalemyndigheten skal kun bygge på de faktiske grunnlag som lar seg bevise, den kan ikke spille på egen overbevisning. Man ser her at objektivitetsplikten henger sammen med, og hører inn under kvalitetskravet til straffesaksbehandlingen.

Kvalitetskravet innebærer at straffesaksbehandlingen må innrettes i tråd med rettsutviklingen.¹⁴⁷ Dette tyder på at objektivitetskriteriet inneholder en føring om at påtalemyndigheten må holde seg oppdatert på lovendringer og høyesterettsavgjørelser, samt etterfølge nye direktiver

¹⁴⁴ Hov (2010) s. 579

¹⁴⁵ Andenæs (1987) s. 61

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Riksadvokaten (2/2012) s.5

gitt av riksadvokaten. Det ligger videre i kvalitetskravet at påtalemyndigheten skal bidra til rettsutvikling og rettavklaring ved å fremme egne saker for Høyesterett. Påtalemyndigheten skal opptre tillitsvekkende overfor publikum. Riktig anvendelse av statsadvokatenes aktoratressurs, god planlegging og tett samarbeid mellom etterforskere og jurister er også fremhevede kriterier.¹⁴⁸ For å oppnå gode resultater er det nødvendig at kriteriene etterleves.¹⁴⁹

Objektivitetskriteriet kan ut i fra dette forstås til også å inneholde et krav til kompetanse og utvikling.

Alle rettskildefaktorene tatt i betraktning trekker i det vesentligste i samme retning. Resultatet jeg har kommet til er at den språklige forståelsen av objektivitetskriteriet kan legges til grunn. Rettskildene taler videre for at objektivitetskriteriet angir en målestokk for påtalemyndighetens opptreden. I avgjørelsen av om objektivitetsplikten i strpl. § 55 fjerde ledd er overholdt, må påtalemyndighetens opptreden vurderes opp mot denne målestokken. Tolkingsresultatet viser at etterlevelse av objektivitetsplikten innebærer at øvrige krav til påtalemyndighetens straffesaksbehandling må være overholdt. Hva gjelder kriteriets rekkevidde, viser imidlertid tolkningen at bestemmelsen for ett tidspunkt må tolkes innskrenkende – ved påtalemyndighetens opptreden under prosedyre.

5 Økokrims arbeidsmetode og objektivitetsplikt

Økokrims overordnede oppgave går frem av formålet med opprettelsen av enheten.¹⁵⁰ Som følge av at enheten har to roller, et statsadvokatembete med nasjonal myndighet og et sentralt politiorgan, kan oppgavene fordeles i to hovedoppgaver. Som statsadvokatembete skal Økokrim avgjøre om det i straffesaker skal reises tiltale og på vegne av påtalemyndigheten, føre saker for retten. Som politiorgan har Økokrim i oppgave å etterforske de straffesakene de får inn.¹⁵¹ Det følger av påtaleinstruksens § 35-4 at straffesakene Økokrim skal behandle er de ”særlig alvorlige overtredelser” på enhetens saksområde, samt saker av prinsipiell karakter.¹⁵²

Økokrims arbeidsmetode under straffesaksbehandlingen vil i dette kapitlet bli vurdert opp mot objektivitetsplikten det er redegjort for under forutgående kapittel. Resultatet fra datainnsamlingen jeg gjennomførte innledningsvis, vil bli benyttet til å belyse de enkelte aspekter som

¹⁴⁸ Riksadvokaten (2/2012) s. 4-5

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Jf. kapittel 3.1.1

¹⁵¹ Riksadvokaten (2016b)

¹⁵² Riksadvokaten (2/2012) s. 9

melder seg og til å drøfte objektivitetspliktens plassering på de enkelte trinn i straffesaksbehandlingen.

5.1 Saksinntak

Ettersom en betydelig andel av gjerningene som begås ved økonomisk og miljømessig kriminalitet er brudd på lover satt til å verne om det offentlige interesser, har det offentlige opprettet egne organer som skal sikre at lovene overholdes. I de tilfellene hvor disse kontrollorganene avdekker grove lovovertridelser vil de normalt henvende seg, eller anmelde forholdet, til Økokrim.¹⁵³ Økokrim mottar for eksempel disse rapporteringene fra Skattedirektoratet, Konkurransetilsynet, Kredittilsynet eller via oversendinger fra politidistriktene.¹⁵⁴ Andre måter saker kan bringes inn for Økokrim på er gjennom melding fra egne etterretningsenheter, media eller etter anmeldelse fra private. Det kan også påbegynne etterforskning på eget initiativ.¹⁵⁵

Økokrim har et etablert system for hvilke saker som tas inn. Når enheten gjøres oppmerksom på et saksforhold, avgjøres det etter diskusjon i ledelsen om forholdet skal tas til behandling eller ikke.¹⁵⁶ Om Økokrim skal ta inn saken og påbegynne etterforskning avgjøres etter en planleggingsprosess. Denne prosessen kalles et forprosjekt.¹⁵⁷ Forprosjektet settes etter ledelsens beslutning, basert på det tilgjengelige saksmaterialet, til den avdelingen som har best kompetanse på å avgjøre om en sak bør tas inn eller ikke.¹⁵⁸

Forprosjektet innledes med en grundig gjennomgang av saksmaterialet med fokus på å undersøke mulige straffbare handlinger.¹⁵⁹ De mulige straffbare handlingene identifiseres og den foreløpige bevissituasjonen fastslås.¹⁶⁰ Deretter må saksomfanget avgrenses. Dette innebærer blant annet at saken må vurderes opp mot kriteriene for at sak skal etterforskes av Økokrim, jf. påtaleinstruksen § 35-4. I beslutningen skal det etter bestemmelsens tredje ledd litra a-c særlig legges vekt på etterforskningens omfang, sakens kompleksitet og økonomiske størrelse. Og videre om saken har koblinger til utlandet eller er av prinsipiell karakter. For det andre må det påses at forhold som er foreldet holdes utenfor og at vilkårene for påtale ellers er oppfylt.¹⁶¹

¹⁵³ Jahre (1994) s. 81

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Økokrim (2014b)

¹⁵⁶ Økokrim (2016b)

¹⁵⁷ Jahre (1994) s. 84

¹⁵⁸ Økokrim (2016b)

¹⁵⁹ Jahre (1994) s. 81

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid.

Avgrensningen skjer ikke kun opp mot saksforholdet, de tilgjengelige ressursene står også sentralt.¹⁶² Både tilgang på personell og økonomiske ressurser virker inn på beslutningen om hvilke saker enheten kan ta inn til etterforskning. Det må klarlegges hvilke personellressurser man har tilgjengelig og over hvor lang tid, samt hvilket økonomisk budsjett man har disponibelt for den aktuelle saken.¹⁶³

Ved avgrensningen ligger det videre en forutsetning for enhetens arbeidsmetode i kraft av målløsningen. De skal velge de sakene som med høy sannsynlighet kan lede til rettetföring. Måltallene skal være satt til å skape en forpliktelse.¹⁶⁴ For å overholde denne forpliktelsen, må avgrensningen da skje opp mot muligheten for å oppklare 80 prosent av alle forhold. Når det videre ligger en föring fra Riksadvokaten om å styre saksinntaket etter hvilke saker som kan lede til rettetföring, kommer også allerede her målet om 90 prosent domfellelse inn.

Etter min mening er det i måltallene en tilsynelatende subjektiv forutsetning for saksutvelgelsen. Dette fordi måltallene tilsier at inntaket skal begrenses til de sakene som fremstår klare, det ligger i Riksadvokatens krav at tvilstilfellene skal elimineres. På den ene side vil dette kunne være positivt, sett hen til den belastning en av Økokrim feilaktig mistanke vil ha for en som utsettes for den. På den annen side vil det ligge en visshet om at beslutningen er tatt fordi man har et mål om 90 prosent domfellelse, når saken først er besluttet etterforsket.

Slik jeg ser det vil måltallet kunne påvirke arbeidsmetoden under den videre saksbehandling. Dette fordi et forutbestemt ønsket resultat av en etterforskning vil kunne innvirke på etterforskningen og etterforskernes fremtreden. Det skal ikke gå prestisje i å få en tiltalt dømt.¹⁶⁵ Det ønskede resultatet er imidlertid å finne grunnlag for skyld i 90 prosent av forholdene. Etter mitt syn vil inntaksbeslutningen dermed gi det ansvarlige teamet en forventning om at det er mulig å konstatere skyld i 90 prosent av sakene de får tildelt. I så måte er det ikke vanskelig å se for seg at det ligger en prestisje i å oppnå dette resultatet. Dette kan på sin side lede til at bevis som taler for skyld får et større fokus enn de som taler mot, og dermed stride mot objektivitetsplikten, jf tolkningen i kapittel 4.1.

Forprosjektet dokumenteres hele veien gjennom en arbeidssiktelse og en etterforskningsplan som danner en overordnet plan for hvordan etterforskningen og fremdriften av den bør gjennomføres. Arbeidssiktelsen angir hvilke mulige straffbare forhold saken omfatter og innehol-

¹⁶² Jahre (1994) s. 82

¹⁶³ Jahre (1994) s. 82-83

¹⁶⁴ Riksadvokaten (2010) Pkt. 2.4.7

¹⁶⁵ Andenæs (1987) s. 61

der en gjengivelse av lovtekst og gjerningsbeskrivelse.¹⁶⁶ Arbeidssiktelsen er et internt arbeidsdokument som retter fokuset mot de forhold det vil være relevant å etterforske. Herunder blant annet en klargjøring av hvilke moment i gjerningsinnholdet som er mest usikre, samt hvilke ytterligere dokumentbevis som må innhentes og hvordan.¹⁶⁷ Etterforskningsplanen er en redegjørelse for hvordan etterforskningen skal gjennomføres, til hvilken tid og hva som skal klarlegges ved den.¹⁶⁸ Dersom det besluttes at saken tas inn, er begge dokumentene dynamiske og vil utfylles og endres etter hvert som etterforskningen skrider frem.¹⁶⁹

Basert på de opplysninger som fremkommer av forprosjektet, foretas den endelige beslutningen om saksinntak av enhetens leder eller nestleder jf. påtaleinstruksen § 35-4 andre ledd.

Først når sak er tatt inn beslutter ledelsen hvilken avdeling saken skal gå til. Studiet jeg gjennomførte hos Økokrim viste at avdelingen som får saken ikke nødvendigvis er den samme som har gjennomført forprosjektet. Valget vil bero på hvilken faggruppe de mulige straffbare handlingene angitt i arbeidssiktelsen hører inn under. De samme vurderingene ligger til grunn når avdelingslederen bestemmer hvilket team i avdelingen og hvem i det utvalgte teamet som skal gjennomføre det videre arbeidet med saken. Teamet består av en påtaleansvarlig jurist, samt etterforskere i forhold til sakskomplekset.

Av intervjuet jeg hadde med Økokrim går det frem at metoden er valgt for å ivareta den kvaliteten som skal ligge i beslutningen. Ved at teamets påtaleansvarlig ikke selv kan velge hvilke saker den ønsker å behandle, skal utenforliggende hensyn elimineres fra saksinntaksgrunnlaget. Hensikten er at tildeling av sak skal skje utelukkende på grunnlag av saksforholdet og de juridiske spørsmål det reiser – personlige preferanser og ønsker skal ikke påvirke dette. Denne metoden samsvarer med det nærmere innholdet av objektivitetsplikten redegjort for over, herunder at det er fellesinteressen og ikke personlige interesser som skal ligge til grunn for de beslutningene som tas under straffesaksbehandlingen.

Det kan likevel spørres om metoden har noe reell innvirkning på etterlevelse av objektivitetsplikten i den etterfølgende straffesaksbehandlingen. På det tidspunktet saken tas inn er verken bevisgrunnlaget eller kunnskapen om saken fullstendig. Det er nettopp dette etterforskningen skal klargjøre. For meg er det derfor mer naturlig å tro at en personlig interesse i saken utvikles først når etterforskningen har påbegynt.

¹⁶⁶ Jahre (1994) s. 84

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Ibid.

I etterforskninger av noe omfang, er det ikke vanskelig å forstå at etterforskeren gjør seg opp en mening om hva som er sakens sanne sammenheng. Og det er menneskelig at etterforskningslederens interesse særlig vil rettes mot det som styrker denne hypotesen.¹⁷⁰ Tross distansen den enkelte påtaleansvarlig har ved saksinntaksbeslutningen, vil ikke strategien nødvendigvis hindre at det foretas handlinger ut fra eget engasjement eller interesse i takt med de inntrykk den påtaleansvarlige gjør seg etter hvert som etterforskningen tar form.

For å unngå en slik uheldig utvikling er det viktig at det føres kontroll med at objektivitetskravet overholdes.¹⁷¹ Kontrollmekanismer kan følge opp at etterforskningen følger planene og at denne ikke er ensrettet. Spørsmålet som reiser seg er om Økokrim har interne kontrollrutiner som følger opp at objektivitetsplikten etterleves.

For den enkelte sak utpeker det ansvarlige teamets avdelingsleder en styringsgruppe. Denne består av avdelingslederen og en ekstra person som den velger fra en annen kant i organisasjonen.¹⁷² Styringsgruppens funksjon er at den skal følge opp saken fra et sentralt ledelses- og styringsperspektiv.¹⁷³ Økokrim fremhevet dette som viktig for ressursutnyttelsen. Gruppen skal ved oppfølgingen kontrollere at ressursene nedlegges hvor det er behov, samt påse at etterforskningen ikke driver utjenlig. Styringsgruppen jobber ikke med saken daglig, men følger opp og avholder møter med jevne mellomrom. Under intervjuet opplyste Økokrim at styringsgruppen ble opprettet for noen år tilbake med den hensikt nettopp å få et ekstra kontrollledd for den enkelte sak.

5.2 Etterforskning

Med utgangspunkt i arbeidssiktelsen og etterforskningsplanen påbegynner den konkrete etterforskningen etter at saken er tildelt et team.¹⁷⁴

Etterforskning kan beskrives som en innsamling av rettsrelevante fakta av interesse og er en formålsstyrt virksomhet. Virksomhetens primære mål er å innhente nok materiale til å kunne avgjøre om tiltale bør reises eller ikke, og videre å tjene som forberedelse til sakens behandling ved retten. Dette følger av strpl. § 266 første ledd, litra a og b.¹⁷⁵ At etterforskningen er formålsstyrt betyr at den skal gjennomføres i tråd med rettslige normer og innenfor de rammer og mål normene setter. Etterforskningen skal ta sikte på å avdekke om det foreligger eller har

¹⁷⁰ Myhrer (2015) s. 108

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Økokrim (2016b)

¹⁷³ Økokrim (2015c) s. 27

¹⁷⁴ Økokrim (2016b)

¹⁷⁵ Torgersen (2011) s. 48

foreligget et straffbart forhold, hvem som har begått handlingene, samt hvor og når. I tillegg skal andre omstendigheter av betydning for tiltale spørsmålet eller rettens behandling av saken avdekkes.¹⁷⁶

Etterforskningen innledes ved at mulige straffbare handlinger identifiseres og foreløpige bevis klarlegges. Basert på den bevissituasjonen etterforskerne allerede har fått seg forelagt må det avgjøres om det kreves ytterligere bevis, samt om det er mulig å finne slike og i tilfelle hvor, før en eventuell tiltale kan tas ut. I Økokrim vil denne startfasen være redegjort for i forprosjektet og nedskrevet i arbeidssiktelsen og etterforskningsplanen teamet skal jobbe etter. Etter hvert som etterforskningen pågår vil ny informasjon kunne medføre at arbeidssiktelsen og etterforskningsplanen må justeres på grunn av ny innsikt og nye eller manglende funn.¹⁷⁷ Som følge av dette kan planlagte etterforskningsskritt bortfalle eller foretas på en mer effektiv måte enn først antatt.¹⁷⁸

Gjennom etterforskningen skal Økokrim søke å finne sannheten om hva som har hendt.¹⁷⁹ Som tolkningen i kapittel 4.1 viser innebærer dette at de må søke etter forhold som både taler til fordel og til ulempe for en siktet. Som jeg har vist til skal det i tråd med objektivitetsplikten foretas upartiske etterforskningsskritt og undersøkelserne kan ikke begrenses etter egne overbevisninger, eller i frykt for at den teori etterforskningen ledes ut fra blir svekket.

I Transocean-saken var det imidlertid informantens opplevelse at etterforskningen ble styrt kun i én retning og at det var i den retningen Økokrim søkte informasjon og bevis. Informanten ga uttrykk for at de spørsmål Økokrim ønsket avklart var spørsmål som kunne besvares med informasjon som ville støtte enhetens teori om saksforholdet. Videre fremhevet informanten at det ikke var interesse for å gå nærmere inn i de forhold de tiltalte opplyste om at ville bevise deres uskyld. Informantens inntrykk av etterforskningen var at den var ensrettet og at Økokrim unnlot å etterforske i retning av at de tiltalte kunne ha rett. (At sakshåndteringen hadde vært ensidig ble også senere uttalt av Riksadvokaten.)

Informantens opplevelse av Økokrims arbeidsmetode under etterforskningen kan sammenlignes med det retten i LB-1999-2852 uttalte om politiets etterforskning. Siden etterforskningen i den saken syntes å ha vært ensidig rettet mot en spesifikk teori, og da opplysninger som ville tilsagt noe annet ikke ble tatt i betraktning, konkluderte retten med at etterforskningen ikke hadde vært nøytral og objektiv. At tiltaltes opplevelse av etterforskningens gjennomføring har

¹⁷⁶ Riksadvokaten (3/1999) s. 2

¹⁷⁷ Jahre (1994) s. 85

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Fredriksen (2009) s. 109

betydning for oppfyllelse av objektivitetsplikten, har rettspraksis og de hensyn objektivitetsplikten bygger på vist.

Dersom man legger informantens opplevelse av etterforskningen til grunn som den metoden Økokrim brukte under etterforskningen av Transocean-saken, er dette en form for informasjonsinnhenting som trolig vil kunne sies å være i strid med objektivitetsplikten, jf. tolkningen i kapittel 4.1.

Av dette kan det spørres om det er noe ved enhetens struktur som forårsaker eller kunne hindret en ensartet prosess.

I Økokrim er det den påtaleansvarlige juristen i teamet som får saken tildelt som er etterforskningens leder.¹⁸⁰ Han kan ved å gi bindende pålegg instruere hvilke etterforskningsskritt som skal foretas, hvilken informasjon som skal innhentes og forestår i tillegg ansvaret for at etterforskningen gjennomføres i samsvar med lov og instruks.¹⁸¹ Denne kompetansen og ansvarsrollen er fastsatt i påtaleinstruksens § 7-5, annet ledd. Som etterforskningsleder har den påtaleansvarlige altså en vid beslutningsmyndighet.

Data fra intervjuet med Økokrim viser likevel at denne myndigheten kan overstyres ved at Økokrim-sjefen har anledning til å instruere den enkelte påtaleansvarlig i dens beslutninger.¹⁸² Det fremkom imidlertid av intervjuet at det i praksis ikke blir instruert i etterforskningsprosessen. Etter mitt syn fremstår det da som at statsadvokatens beslutningsmyndighet under etterforskningen reelt sett er ubegrenset. Økokrim-sjefens instruksjonsmyndighet fremstår ikke for meg som noe reell kontroll av at etterforskningen gjennomføres i tråd med kravene som ligger i objektivitetsplikten.

Enheten har imidlertid en annen sikkerhetsmekanisme knyttet til den enkelte sak. I hver sak gjennomføres periodiske saksmøter.¹⁸³ Det er gjennom disse møtene styringsgruppen kan følge opp og føre kontroll med saksbehandlingen. Møtene er nødvendige for at etterforskerne og den påtaleansvarlige som sitter med saken skal kunne diskutere den løpende progresjonen av etterforskningen og dens foreløpige resultater.¹⁸⁴ I intervjuet med Økokrim går det frem at formålet med møtene er løpende å ha tverrfaglige diskusjoner for hvordan det primære målet skal nås – at de som bør dømmes blir dømt og de det ikke er grunnlag for å dømme går fri.

¹⁸⁰ Jahre (1994) s. 81

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Det følger også av hans ansvar som enhetsleder.

¹⁸³ Jahre (1994) s. 85

¹⁸⁴ Ibid.

Fremdrift, gjennomført arbeid, forløpig bevissituasjon og teorier, samt videre planlegging er temaer for møtene. Etter hvert møte gjennomføres det en revidering av arbeidssiktelse og etterforskningsplan, samt av etterforskningsnotis som til enhver tid skal gi uttrykk for sakens avgrensning.¹⁸⁵

I positivt henseende åpner møtene for en dynamisk måte å løse utfordringer på ved at man der kan diskutere prosessuelle problemstillinger eller foreta nye vurderinger.¹⁸⁶ Ved i fellesskap jevnlig å gjennomgå de ulike sidene ved en sak åpnes det etter min mening rom for å bryte med eventuelle ensprede teorier, og for å komme med motforestillinger og synspunkter på etterforskningsprosessen. Dette fremstår som en gjensidig kvalitetssikring. Slike periodiske saksmøter kan bidra til å sikre at kravet til objektivitet etterleves ved at arbeidet undergis kritiske vurderinger underveis i etterforskningen og at det åpnes for å revurdere de teorier og oppfatninger som tidligere har vært lagt til grunn.

Etter samtalen jeg hadde med Økokrim oppfatter jeg også at de mente at arbeidet lettere kan kvalitetssikres og vurderes i lys av objektivitetsplikten når planene og fremdriften nedtegnes i fellesskap. Dette fordi alle da har samme plan å jobbe etter, noe som leder meg til å tro at eventuelle etterforskningskritt basert på personlige overbevisninger lettere fanges opp i den grad de avviker fra satt plan.

Videre er det positivt at styringsgruppen deltar i saksmøtene. Ettersom de ikke sitter med saken til daglig vil de kunne ha et annet perspektiv enn den påtaleansvarlige som til enhver tid står i etterforskningen. Ved at de ikke jobber så tett på saken at de kan bli ”fanget” av den informasjon etterforskningen avdekker, vil de lettere kunne påse at etterforskningen gjennomføres med den nøytralitet som kreves for å overholde objektivitetsplikten.

På den annen side går det frem av Økokrims opplysninger at den påtaleansvarlige i saken har det endelige ordet i disse saksmøtene. Som etterforskningsleder har dermed påtalejuristen en betydelig makt ved at den helt eller delvis kan velge å se bort fra innsigelser eller motsigelser som fremsettes under saksmøtene. Fra mitt ståsted fremstår derfor styringsgruppens adgang til inngripen i enkeltbeslutninger som mindre reell. Makten den påtaleansvarlige har følger av beslutningsmyndigheten den er tildelt i påtaleinstruksen § 7-5. I den grad makten misbrukes, vil imidlertid Økokrims struktur muliggjøre feil i enhetenes arbeidsmetode hvis kontrollfunksjonene ikke fungerer som tiltenkt.

¹⁸⁵ Jahre (1994) s. 85

¹⁸⁶ Økokrim (2016b)

For å ta ut tiltale må etterforskningen, med utgangspunkt i gjerningsbeskrivelsen, finne bevis for at en eller flere har handlet i strid med den aktuelle straffebestemmelsen og at bestemmelsens krav til subjektiv skyld er oppfylt.¹⁸⁷ I tillegg må de finne bevis for at de to øvrige hovedvilkår for straff foreligger: Krav om tilregnelighet og fravær av straffefrihetsgrunn.¹⁸⁸ Dette krever at etterforskerne har betydelig innsikt i formålet med etterforskningen, samt kunnskap om de enkeltelementer straffebudet består av.¹⁸⁹ Som det går frem av tolkningen i kapittel 4.1 er kunnskap om regelverket viktig for kravet til kvalitet i straffesaksbehandlingen.

God kunnskap om reglene som forvaltes er sentralt for å nå målet om å komme til riktig resultat og å gjøre det som er rett. Dette ligger i det kvalitetskravet som objektivitetsplikten springer ut fra. Slik jeg ser det viser resultater fra datainnsamlingen at Økokrim er bevisst dette og har et gjennomgående fokus på å holde seg oppdatert på det gjeldende regelverk. Eksempelvis gjennomføres det grundige utdanninger for alle som jobber i enheten. Dette innebærer både obligatoriske opplæringsprogram og årlige tverrfaglige opplæringstiltak. Ytterligere understøttes dette av Økokrims opplysning om at det tas hensyn til nye avgjørelser fra Høyesterett for hvordan straffeprosessen håndteres. Til eksempel etablerte enheten på bakgrunn av uttalelser i dom fra Høyesterett, Rt. 2015 s.1405-A, gjentatt i HR-2016-379-A, en instruks om at man skal ha rett til offentlig oppnevnt forsvarer, jf. strpl. § 100 annet ledd, fra et tidlig stadium av saken. Dette til tross for at Høyesterett uttalte at siktede ikke har automatisk krav på det, jf. HR-2016-379-A avsnitt 33.

Fra mitt ståsted underbygger det overnevnte vilje og initiativ fra Økokrims side til å sikre rettsikkerhet og høy kvalitet, noe som teoretisk skal oppfylle plikten til objektivitet. Men virker dette også i praksis?

Transocean-saken kan gi inntrykk av at dette ikke alltid er tilfellet. Spørsmålet om den ansvarlige statsadvokatens lovforståelse ble et sentralt tema. Flere mente at hans lovforståelse stred imot den lovforståelse som var lagt til grunn i forarbeider og tidligere rettspraksis. Selv om statsadvokatens lovforståelse ikke ble brakt inn i den endelige tiltalebeslutningen, hadde den en så sentral posisjon i prosessen inn mot hovedforhandling at tingretten likevel valgte å uttale seg om den. Retten sa blant annet:

”For å kunne domfelle etter ligningsloven § 12-1 på grunnlag av den rettsforståelsen som er skissert av påtalemyndigheten, må det etter rettes syn være klar rettskildemes-

¹⁸⁷ Jahre (1994) s. 81

¹⁸⁸ Riksadvokaten (3/1999) s. 2

¹⁸⁹ Jahre (1994) s. 81

sig dekning for dette. Retten kan ikke se at påtalemyndighetenes tidligere anførsel har støtte i eksisterende rettskilder»¹⁹⁰

Inntrykket informanten i Transocean-saken hadde av etterforskningen var videre at betydelige deler av den var gjennomført med grunnlag i den lovforståelsen statsadvokaten hadde forfeftet. Når grunnlaget ikke hadde rettskildemessig støtte burde dette etter min mening vært fangt opp tidlig i prosessen hvis alle kontrollmekanismer hadde fungert etter hensikt.

5.3 Avgjørelse av tiltalespørsmålet

Når etterforskningen er sluttført og har ledet til oppklaring må påtalemyndigheten, før saken eventuelt bringes inn for retten, ta stilling til tiltalespørsmålet. Etter strpl. 249 skal dette skje så snart saken er tilstrekkelig forberedt til at avgjørelse kan fattes. Av hvem avgjørelsen skal tas følger av strpl. kapittel 7, sammenholdt med påtaleinstruksen.¹⁹¹ I Økokrim foretas beslutningen av den som har påtalekompetanse. I henhold til påtaleinstruksen § 35-2 er dette enhetens leder, nestleder eller av en av de øvrige statsadvokatene. I praksis foretas beslutningen som regel av påtaleansvarlig i teamet, som vanligvis er teamlederen.¹⁹²

Vurderingen av tiltalespørsmålet kan resultere i ulike utfall som oppsummert kan samles i tre hovedgrupper. For det første kan påtalemyndigheten finne at det foreligger rettslig grunnlag for straff og dermed ta ut tiltale. For det andre kan saken måtte henlegges som følge av manglende straffansvar, altså at forfølgningen innstilles på grunn av bevisets stilling. For det tredje kan resultatet bli henleggelse grunnet i prosessuelle årsaker.¹⁹³

De funn jeg har avdekket viser at det kontinuerlige arbeidet med å sikre kvalitet og objektivitet helt fra saksinntak, gjennom etterforskningen og frem til avgjørelse av tiltalespørsmålet, har betydning for den objektivitet som ligger til grunn når tiltalespørsmålet avgjøres.

Før den påtaleansvarlige kan avgjøre tiltalespørsmålet og beslutte påtalevedtak er det i Økokrim etablert en rutine som på forhånd må gjennomgås. Enheten har utarbeidet en sjekklister der alle punktene må kunne sjekkes av før det treffes beslutning om å reise tiltale. Påtaleansvarlig må blant annet påse at de objektive og subjektive straffevilkår er oppfylt, at det foreligger påtalebegjæring hvor dette er påkrevd, at forhold ikke er foreldet og at reglene i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK), tilleggsprotokollene til EMK og straffe-

¹⁹⁰ TOSLO-2011-191007 pkt. I, viii

¹⁹¹ Andenæs (2010) s. 339

¹⁹² Økokrim (2016b)

¹⁹³ Andenæs (2010) s. 339 og 341

prosessloven er overholdt. Listen skal sammen med utkast til tiltalebeslutning legges frem for kontroll og godkjenning av den påtaleansvarliges nærmeste leder før en tiltale kan tas ut.¹⁹⁴

Rutinen samsvarer med det påtaleetiske kravet til kontroll av objektivitetsplikt og etterforskningsmateriale før avgjørelse av tiltale spørsmålet¹⁹⁵ og bidrar etter min mening til en tilleggs-sikring av det arbeidet som er gjort i den forutgående saksbehandlingen.

Imidlertid er den påtaleansvarliges nærmeste leder avdelingslederen. Som deltaker av styringsgruppen vil han når forslag til tiltalebeslutning og sjekklister forelegges ham, allerede ha en viss innsikt i saken. Det kan derfor diskuteres hvor hensiktsmessig det er at kontrollen utføres på dette nivået. Ville det ikke heller vært mer fornuftig å legge denne kontrollfunksjonen til et annet ledd eller nivå i enheten? Dette for å unngå at resultatet av kontrollen påvirkes av inntrykk som har dannet seg underveis i etterforskningen.

Fordelen med at gjennomgangen foretas av en som er kjent med saken, ligger etter mitt syn først og fremst i et ressursaspekt. Når vedkommende er kjent med sakens bakgrunn og hvilke elementer som gjør seg gjeldende krever det mindre tid til å sette seg inn i saken. I tillegg vil personens innsikt medføre at vedkommende kan kontrollere at alle forhold av betydning er tatt inn og at utenforliggende hensyn og etterforskningsløpets forkastede teorier holdes utenfor. Dette forutsetter at vedkommende selv er disse teoriene uavhengig.

På den annen side mener jeg likevel at det å legge kontrollen til et ledd som ikke har vært involvert i saken på noe tidspunkt, som da kan se på saken og dets dokumenter med nye øyne, vil gi en bedre garanti for at objektivitetsplikten overholdes gjennom etterforskningen og ved påtaleavgjørelsen. Vedkommende som foretar den siste kontroll og godkjenning vil da være uavhengig av forutgående saksbehandlingen og de inntrykk den kan ha gitt av beviskravets oppfyllelse.

Uavhengig av hvem som gjennomfører kontrollen må de vurdere forslaget til tiltalebeslutning opp mot målet om 90 prosent domfellelse. Dette målet er ingen særegenhet for Økokrim. Det ligger allerede i beviskravet. Som redegjort for i kapittel 4.1 må forslaget til tiltalebeslutning bero på de forhold som lar seg bevise i retten for å kunne godkjennes og resultere i at tiltale tas ut. Bevisterskelen skal være den samme som retten anvender til å avsi fallende dom. Det må kunne bevises utover enhver rimelig tvil at den som blir tiltalt er skyldig.

¹⁹⁴ Økokrim (2016b)

¹⁹⁵ Myhrer (2005) s. 79

For at tiltalebeslutningen skal være av høy kvalitet har Riksadvokaten stilt et tilleggskrav: det må være mulig å føre bevisene for retten. Selv om den påtaleansvarlige er overbevist om at den tiltaleforslaget retter seg mot er skyldig, kan ikke tiltale tas ut hvis det avgjørende bevis for skyld ikke tillates ført. Sett opp i mot dette fremstår ikke Økokrims målsetting om 90 prosent domfellelse som urealistisk. I forhold til kriteriene satt av Riksadvokaten er målet heller underdrevet. Når det stilles så strenge krav for å ta ut tiltale ville det på dette tidspunktet være rimelig å justere målet for rettetføringsresultatet tilsvarende. Det burde da ikke være rom for et slingringsmonn, målet kunne vært satt til 100 prosent.

På den annen side kan det argumenteres for at det alltid vil foreligge en viss usikkerhet når sak iretteføres. Et mål om 100 prosent domfellelse vil derfor kunne medføre at enheten blir for tilbakeholden med å reise sak og at spørsmål som burde vært prøvd i rettsapparatet ikke blir det av hensyn til måloppnåelsen. Det ville i så fall vært i strid med kravet til høy kvalitet, hvor rettsutvikling og rettsavklaring inngår.

5.4 Iretteføring

Hvis tiltalespørsmålet besvares med at det foreligger rettslig grunn for straff og at tiltale dermed tas ut, skal saken forberedes for rettetføring. I dette ligger at retten skal underrettes om tiltalebeslutningen og de bevis som Økokrim ønsker å føre, jf. strpl. § 262 første ledd, at tiltalebeslutningen skal forkynnes for tiltalte, jf. strpl. § 263 og at forsvarer og eventuelt fornærmede skal underrettes, se strpl. § 264 første ledd og § 264 a.

Når saksforberedelsen er slutført skal retten ta stilling til sakens realitet. Dette skjer vanligvis gjennom en hovedforhandling. Hovedforhandling innebærer at saken gjennomgås i sitt hele. Herunder presentasjon, bevisføring, argumentasjon om faktum og juss, forklaringer og prosedyre.¹⁹⁶

I straffesaker er det som nevnt påtalemyndighetens oppgave å presentere og sette de faktiske og rettslige rammene for saken.¹⁹⁷ Dette gjøres i et innledningsforedrag, jf. strpl. § 289 andre ledd. Det følger av tolkningsmomentene i kapittel 4.1 at det ved hovedforhandling er særlig under innledningsforedraget objektivitetsplikten utspiller seg.

Formålet med innledningsforedraget er å gi retten en oversikt over saken slik at den til slutt kan avsi riktig dom. Økokrim opplyser at de for å oppnå dette må bringe saken til et visst nivå. Bevismaterialet må presenteres og ledsages av objektive kommentarer slik at retten for-

¹⁹⁶ Hov (2010) s. 176

¹⁹⁷ Hov (2010) s. 178

står hva de skal ha oppmerksomhet mot. Holdningen er at det ikke skal sies noe som er uriktig. For Økokrim er det den påtaleansvarlige som også har ledet etterforskningen som aktorerer saken og representerer påtalemyndigheten.¹⁹⁸ Vil den påtaleansvarlige da klare å løsrive seg fra inntrykk som har dannet seg underveis i etterforskningen og kun forholde seg til forhold presentert i tiltalen? Eller vil objektiviteten bli bedre ivaretatt av at aktor ikke er involvert i forutgående straffesaksbehandling?

5.5 Kultur

Arbeidsmetoden påvirkes av kulturen og når enhetens arbeidsmetode tar utgangspunkt i at det skal være et tett samarbeid hele veien er det naturlig at en felles kultur utvikles. Ledelsens og medarbeidernes holdning blir derfor viktig. Økokrim presiserer at det hele veien skal tilstrebes en arbeidskultur basert på grundige prosesser og skjønnsomme og aktsomme vurderinger. I intervjuet fremkom blant annet et klart fokus på at ledere eller andre ikke skal strekke straffeprosessen for å oppnå ønskede resultater

Tiltak i den forbindelse, er fagseksjonens rolle i organisasjonen. Fagseksjonen har ikke egne saker, den jobber innenfor alle områder og kan på den måten representere en felles standard og gripe inn om det oppdages en ukultur.

Tross fagseksjonens overordnede blikk på enhetens arbeidsmetoder, vurderer jeg likevel at det kan bli vanskelig å fange opp en eventuell misligholdelse av objektivitetsplikten i enkeltsaker. Det fremstår som en krevende oppgave å vurdere hvorvidt det forfektes egne synspunkter eller foretas etterforskning i retning av personlige teorier, hvis man ikke har kunnskap om saksforholdet. Hvordan skjønnet er utøvd og hvilke vurderinger som er lagt til grunn for den enkelte saks arbeidsmetode må vurderes opp mot de prosessene som er gjennomført. At dette er vanskelig synliggjøres også ved Transocean-sakens utfall. Både Spesialenheten og Riksadvokaten konkluderte med at statsadvokaten ikke hadde vært tilstrekkelig objektiv. Dette fanget imidlertid ikke enheten opp under saksbehandlingen.

Fagseksjonen med sin rolle, kan på en annen side få et godt bilde av den generelle holdning og grunnleggende kultur. Dens mulighet til på alle trinn å påvirke kulturen og den enkelte leders holdninger til prosessen vil være et positivt bidrag til å sikre objektiviteten også i enkeltsaker. Gjennom fagutvikling og fastsetting av retningslinjer kan oppmerksomhet rettes mot de krav som ligger i plikten og derved skape en forpliktelse for den enkelte til hele veien å opptre objektivt.

¹⁹⁸ Økokrim (2016b)

Men man kan også på dette feltet spørre seg om strukturelle tiltak har noen betydning. Felles for alle i enheten er måltallene. De skal som vist i kapittel 3.3.1 være retningsgivende for enhetens virksomhet og være godt forankret på alle nivåer. Allerede fra før saksinntaket skal målsettingene ligge til grunn og ha konsekvenser for enhetens arbeidsmetode. Videre er det ledelsens ansvar gjennom fagledelse å bidra til at målene nås.

5.6 Sammenfatning

Ved gjennomgangen jeg har gjort over er mine funn at Økokrim fra start til slutt i en sak har tiltak for å sikre at objektivitetsplikten overholdes. Det går frem at det ligger et betydelig fokus på kvalitet i de mekanismer som skal sørge for at avgjørelser tas i retning av å komme frem til den materielle sannhet. Opplæring, utdanning, kulturbygging, ulike kontrollfunksjoner og uavhengighet mellom de som foretar saksinntak og de som behandler, er alle tiltak innført for å sikre kvalitet i prosessen. Dette bidrar til en opptreden hos de som etterforsker sakene hos Økokrim som synes å være i tråd med objektivitetsplikten.

Som det fremgår av Transocean-saken og dens ettervirkninger, skjer det feil tiltakene til tross. Spørsmålet er hvordan dette kan skje når enheten gjennom innførte tiltak og funksjoner tilsynelatende har alle forutsetninger for å kontrollere arbeidsmetoden i den enkelte sak.

En forklaring kan være at alle kontrollmekanismene har tilknytning til saksforholdet. Det foretas ikke kontroll av arbeidsmetoden eller dens resultat av noen som er saksarbeidet uavhengig og som kan vurdere avgjørelsene uten tidligere påvirkning. Etter mitt syn blir kontrollen av avgjørelser under straffesaksbehandlingen og den ansvarlige påtalejurists opptreden, dermed utilfredsstillende utført. Dette medfører igjen risiko for at klanderverdige forhold kan passere. Dette ble synliggjort i Transocean-saken som Økokrim behandlet i 11 år før Økokrim-sjefen, som var uavhengig av saksbehandlingen, trådte inn og trakk hele saken.

Økokrim er seg likevel bevisst at feil kan oppstå. De kunne under intervjuet vise til at enheten, når sak er avsluttet, har en rutine for evaluering av etterforskningen og aktoratet som er gjennomført. Innen en satt frist skal involverte etterforskningselementer være evaluert og omfatte alle som har deltatt i saken både internt og eksternt. Det foreligger da en minimumsrutine for hva som skal evalueres; etterforskningen, påtalevedtaket, tverrfaglighet, ressursbruk og HMS. En rutine etablert for å lære av egen prosess, altså erfaringsoverføring og forbedring. Dette er igjen et tiltak som bekrefter at enheten har fokus på kvalitet i sine arbeidsmetoder. Av evalueringen kan de lære av egne feil, være oppmerksomme på negative erfaringer, samt videreføre de elementer som var positive.

Det ligger videre til fagledelsen at det skal føres kontroll med resultatutviklingen og at det skal foretas vurderinger av tiltak hvis resultatene avviker fra målene som er satt. Som det går

frem av kapittel 4.1 vil et brudd på objektivitetsplikten i sakens arbeid opp mot rettergang kunne gi utslag i domsresultatet, og dermed i negativ retning påvirke målet om 90 prosent domfellelse. I så måte ligger det i målet et positivt incentiv til å gjennomføre saksbehandlingen med den objektivitet plikten krever. Det er for meg naturlig å tro at dette inngår i enkelt-saksvurderingen og at denne bidrar til å oppfordre sakens involverte til objektiv opptreden. Dette også fordi en høy prosentandel frifinnende poster indikerer at Økokrim går i retten med saker som skulle vært henlagt på grunn av for svake bevis, eller at domstolene ikke tiltrer Økokrims rettsanvendelse.

6 Avsluttende bemerkninger

Økokrim skal være den ledende organisasjonen for bekjempelse av miljø- og økonomisk kriminalitet. Denne type kriminalitet kan i mange tilfeller true velferdsstaten ved å undergrave viktige samfunnsstrukturer, næringslivet, finansmarkedene og miljøet. Kompleksiteten og utviklingen innen denne kriminaliteten er grunnlaget for opprettelsen av enheten og Økokrims kompetanse er en nødvendighet for å behandle sakene og sikre de verdier som ligger i vår samfunnsmodell. Økokrim «verner viktige verdier»¹⁹⁹, i dette arbeidet har enheten en ubetinget plikt til å opptre objektivt etter strpl. § 55 fjerde ledd.

Fremstillingen har vist at kompleksiteten i saksforholdene nødvendiggjør en tverrfaglig arbeidsmetode, basert på tett samarbeid mellom påtaleansvarlig og etterforskere. Det kreves kompetanse på flere fagfelt og aktiv deltakelse av påtaleansvarlig for å behandle de forhold slike saker reiser. Videre går det frem at enheten har innført flere ulike tiltak for å sikre at samarbeidet utøves med den kvalitet som er nødvendig for å tilfredsstille plikten til objektivitet. Og igjen at fokus på kvalitet skal være gjennomgående for enhetenes virksomhet. Økokrims arbeidsmetoder viser for meg et ønske om, og en betydelig vilje til å etterleve objektivitetsplikten og å ha den som grunnlag for sitt arbeid.

Som avhandlingen har vist forekommer imidlertid feil og at arbeidsmetoden ikke tilfredsstiler de kriterier som ligger i objektivitetsplikten. Både i relasjon til strukturens påvirkning på arbeidsmetoden og de føringene måltallene setter, har jeg vist til faktorer som kan påvirke enhetenes objektivitet. For måltallenes vedkommende har de største ulempene i prosessen vist seg ved saksinntak. For strukturens del ligger ulempene i det avhengighetsforhold den påtaleansvarlige, avdelingslederen og styringsgruppen har til sakene, nettopp fordi det er av disse kontroll av arbeidsmetoden utøves.

¹⁹⁹ Økokrims visjon

Samlet etter disse avsluttende merknadene, og av det som forøvrig fremkommer i denne avhandlingen, vil jeg påstå at Økokrims forhold til objektivitetsplikten er grunnleggende positiv. Enheten har et gjennomgående fokus på kvalitet, kompetanse og å treffe materielt riktige avgjørelser.

Strukturmessig vil jeg likevel påstå at det ligger et hinder for objektivitetspliktens etterlevelse i kontrollenedenes avhengighet til saken. Jeg vil i den forbindelse foreslå at det innføres en kontrollfunksjon som er uavhengig av sakens tidligere behandling. Det mest hensiktsmessige vil etter min mening være å legge denne utøvelsen til tidspunktet for avgjørelse av tiltalebeslutning. Jeg vil videre foreslå at det etter en viss tid i saker som går over flere år, innføres en uavhengig kontroll av arbeidsmetoden underveis i etterforskningsgangen.

Med hensyn til måltallene vil jeg påstå at disse legger en subjektiv forutsetning til grunn for saksutvelgelsen. Vurdert opp mot de kriterier Økokrim baserer saksinntaket på, mener jeg likevel at måltallene kan bidra til at korrekte saker velges. Dette fordi Økokrim skal bidra til allmennprevensjon og sikre lovlidighet på sine ansvarsområder. Måltallene bidrar til at innsatsen legges ned i de saker hvor resultatene best fremkommer.

I vurderingen av å innføre en uavhengig kontroll må likevel saksbehandlingstid og tilgjengelige ressurser tas i betraktning. Hvis kontrollen medfører at saksbehandlingstiden forlenges, vil dette være ugunstig både for sakens oppklaring og for de som er involvert i straffesaken som mistenkt.²⁰⁰ Kompleksiteten i Økokrims saker vil kunne medføre en betydelig dokumentmengde som må gjennomgås ved en uavhengig kontroll, hvilket kan ta tid. En effektiv saksgjennomgang krever at den uavhengige kontrolløren har en betydelig innsikt, både i straffeprosessen og opp i mot de faglige spørsmål den enkelte sak reiser. Dette for at den skal kunne vurdere hvorvidt etterforskningskritt og beslutninger i prosessen har vært hensiktsmessige i det aktuelle saksforhold.

Alle team i Økokrim skal i prinsippet kunne behandle enhver sak innenfor enhetenes ansvarsområde. Min vurdering er derfor at de nødvendige forutsetninger for å foreta en uavhengig kontroll, innehas av teamledere fra de team som ikke tidligere har vært engasjert i den aktuelle sak. Kontrollen kan da utføres av en med tilstrekkelig kompetanse til å vurdere alle forhold. Dette vil også være positivt i det henseende at hvis man ikke klarer å overbevise en kollega i Økokrim om at sak bør føres frem, er det trolig enda vanskeligere å overbevise retten. Å benytte kompetanse fra egen enhet vil således være et hensiktsmessig valg. Det krever imidlertid at det avsettes midler til at kontrollen kan gjennomføres. Som avhandlingen har vist

²⁰⁰ Myhrer (2015) s. 109

påvirkes antall saker enheten behandler av økonomiske ressurser. Innføring av et uavhengig kontrollledd vil nødvendigvis medføre at ytterligere kostnader må påberegnes for den enkelte sak. Dette kan i sin tur påvirke saksmengden enheten har ressurser nok til å behandle.

Den negative påvirkning en uavhengig kontrollfunksjon kan ha på saksbehandlingstiden og de økonomiske ressursene, må likevel avveies mot de positive virkningene av den. Hvis feil oppdages, kan disse korrigeres på et tidlig tidspunkt. De kan dermed avverge at unødig tid går med i saksbehandlingen og at unødige kostnader går med på å iredteføre saker på et utilstrekkelig grunnlag. De ressurser enheten kan spare på en uavhengig kontroll kan i så måte forsvare innføring av tiltaket.

6.1 Veien videre

Ettersom Riksadvokaten har det øverste ansvaret for straffesaksbehandlingen, ville det for videre undersøkelser være interessant å se på Riksadvokatens kontroll over den påtalemessige virksomhet i Økokrim – og hvor reell en eventuell kontroll fra øverste påtale er.

Objektivitetsplikten plassering i straffesaksbehandlingen har det siste året fått en økt oppmerksomhet. Dette synliggjøres blant annet ved at Riksadvokaten i sitt rundskriv om mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016, for første gang eksplisitt trekker frem overholdelse av objektivitetsplikten som en viktig prioritering. Riksadvokaten fremhever at det skal rettes ”særlig oppmerksomhet omkring *objektivitetskravet* som gjelder for all straffesaksbehandling, jf. straffeprosessloven § 226 tredje ledd”. Videre slås det fast at

*”Objektivitetsprinsippet er ufravikelig, og skal ivaretas gjennom alle stadier av straffesaksbehandlingen, jf. Straffeprosessloven § 55 fjerde ledd. Kravet til objektivitet tilsier at det må utvises både evne og vilje til å vurdere et saksforhold med ulike innfallsvinkler og at bevis som innhentes undergis daglige og kritiske vurderinger. Det må være åpenhet for nye opplysninger og utvises vilje til å revurdere tidligere teorier og oppfatninger”*²⁰¹

En forløper for og et incentiv til i større grad å forankre objektivitetsplikten i lov er utredningen: ”NOU 2007:7, Fritz Moen og norsk strafferettspleie” hvor påtalemyndighetens objektivitetsplikt ble vurdert. Det går frem av saksforløpet utredningen bygger på at det foreligger et behov for kontroll av objektivitetsplikten overholdelse.

²⁰¹ Riksadvokaten (1/2016) s. 12

Det overordnede temaet for utredningen var Fritz Moen-sakene hvor to jenter var funnet voldtatt og drept, den ene høsten 1976 og den andre i 1977. Den sterkt funksjonshemmede Fritz Moen ble dømt for begge forholdene, basert på egen tilståelse. Dette til tross for at tilståelsen på flere punkt avvek fra etterforskningens objektive funn og at enkelte funn pekte mot at Moen ikke kunne være gjerningsmannen.²⁰² Etter begjæring ble begge sakene gjenopptatt i henholdsvis 2003 og 2006. I 2005 tilsto en annen mann drapene og Moen ble frikjent for begge drap i 2004 og 2006.²⁰³ I Norge er dette det mest kjente tilfellet av dobbelt justismord i drapssaker.

Etter frifinnelsen i 2006 nedsatte departementet et granskingsutvalg med mandat å granske straffesakene mot Moen fra tidspunktet hvor politiet iverksatte etterforskningen frem til siste frifinnelsesdom.²⁰⁴ Objektet for granskningen var primært politiet og påtalemyndighetenes arbeid med de opprinnelige sakene og gjenopptakelsessakene.²⁰⁵

Granskningen fant flere brudd på det da ulovfestede objektivitetsprinsippet. Under etterforskningen ga flere aktører uttrykk for en sterk overbevisning om Moens skyld. Moen ble i avhørssituasjoner utsatt for et betydelig press, noe flere vitner fortalte at også de ble. Det ble også unnlatt å føre to bevis som kunne tale for hans uskyld under den ene rettssaken. I tillegg ble dokumenter som klart var relevante for sakene arkivert som 0-dokumenter, altså som ikke fremlagt for retten.²⁰⁶ Utvalget kom til at de fleste bruddene på objektivitetsplikten isolert sett ikke var grove og at de sett hver for seg ikke ville fått særlig betydning for resultatet, men at de sett i sammenheng hadde stor betydning.²⁰⁷

Utvalget poengterte etter granskningen at en av de viktigste lærdommene man kunne slutte fra Fritz Moen-sakene, var at påtalemyndigheten og politiet må etterleve objektivitetsprinsippet.²⁰⁸

I lys av dette kan det spørres om Riksadvokaten har den kompetanse som kreves til å kontrollere at straffesaksbehandlingen skjer i tråd med objektivitetsplikten. Det ligger særlig en betenkelighet i Riksadvokatens evne til å føre kontroll med Økokrims straffesaksbehandling. Økokrim besitter en særegen kompetanse og de tar selv ut tiltalen. Riksadvokaten er derfor i

²⁰² NOU 2007:7 Pkt. 1.1 og 7.1

²⁰³ NOU 2007:7 Pkt. 1.1.1.8

²⁰⁴ NOU 2007:7 Pkt. 1.2.2.1

²⁰⁵ NOU 2007:7 Pkt. 1.2.2.3.1

²⁰⁶ NOU 2007:7 Pkt. 13.4.2.1

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ NOU 2007:7 Pkt. 13.4.1

svært liten grad involvert i enkeltsaksbehandlingen, slik han er i de mest alvorlige straffesakene ellers i påtalemyndigheten, jf. strpl. § 65. Hvorvidt Riksadvokatens kompetanse er tilstrekkelig til å overprøve eller gripe inn i Økokrims enkeltsaksbehandling er derfor et aktuelt spørsmål.

Som ledd i oppfølgingen av nærpolitireformen er det besluttet å gjennomføre en utredning av særorganenes organisering. Hensikten er å vurdere fremtidig organisering, struktur og innretning av politiets særorganer, herunder Økokrim.²⁰⁹ Utredningen skal gjennomføres av et uavhengig utvalg som Regjeringen oppnevner. Utredningen må ses i sammenheng med påtaleanalysen. Det er oppnevnt et eget utvalg til å analysere påtalemyndighetens kapasitet og kompetanse. I denne utredningen skal det vies særlig oppmerksomhet mot blant annet påtalemyndighetens objektivitet. Utredningen forventes fremlagt 31. desember 2016.²¹⁰ Det blir spennende å se hvilke vurderinger og konklusjoner utvalgene foretar vedrørende Økokrims struktur, straffesaksbehandling og forhold til objektivitetsplikten. Det blir videre interessant å se om de samme vurderinger gjelder likelydende for den øvrige påtalemyndighet. Kanskje blir spørsmålet om Riksadvokatens kompetanse også besvart.

²⁰⁹ Prop. 1 S (2015-2016) pkt 4.1.5, jf. Prop. 61 LS (2014-2015) pkt. 9.1

²¹⁰ Regjeringen (2016)

7 Litteraturliste

7.1 Juridisk litteratur

- Andenæs, Johs. "God Åklagarsed". Forhandlinger på det 31. nordiske juridiske juristmøte. Helsingfors 1987, Del 1, side 59-70
- Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*. 4. utg. ved Tor-Geir Myhrer, 2010
- Boe, Erik Magnus *Innføring i juss. Juridisk tekning og rettskildelære*. 3. utg., 2010
- Busch, Tor-Aksel «Påtalemyndighetens uavhengighet – bl.a. om forholdet mellom politiske myndigheter og riksadvokaten for så vidt gjelder mål og prioriteringer i straffesaksbehandlingen», *Rettssteori og Rettslov – Festskrift til Carsten Smith* (2002), s. 155-165 (Sitert fra Lovdata)
- Fredriksen, Steinar. *Innføring i straffeprosess*. 2. utg., 1. opplag. 2009
- Holme, Jørn *Fra amtmann til statsadvokat*. Institutt for kriminologi og strafferetts småskriftserie nr. 1 1985
- Holter, Harriet "Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning", I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red), 2. utg., 3. opplag, 2002, s. 9-26
- Holter, Harriet og Kalleberg, Ragnvald *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. 2. utg., 3. opplag, 2002
- Hov, Jo *Innføring i prosess I-II*, 2010
- Jahre, Hans Petter "Etterforskning av økonomisk kriminalitet – organisering og gjennomføring", I: *Økonomiske forbrytelser og straff – juridiske grunnlagsproblemer*, Ståle Eskeland og Einar Høgetveit (red), 1994, s. 70-90
- Leseth, Anne Birgitte og Tellmann, Silje Maria *Hvordan lese kvalitativ forskning?* 1. utg., 1. opplag, 2014
- Myhrer, Tor-Geir «God påtaleskikk», I: *Juss og etikk*, Arne Fanebust, Nadia Hall, Nils Erik Lie, Tor-Geir Myhrer m.fl., 2005 s.15-88
- Myhrer, Tor-Geir *Kvalitet i etterforskningen. Særlig om påtaleansvarliges rolle og betyd-*

ning. Delrapport i ”Etterforskningsprosjektet”, 2015

- Rieber-Mohn, Georg Fredrik «Effektivisering av etterforskning i økonomiske straffesaker», 22. april 1987 (sitert fra Økokrims årsrapport 2013 s.7)
- Rui, Jon Petter «Straffeprosessen i perspektiv», *Jussens Venner* (2014), s. 382-444 (sitert fra Idunn.no)
- Stordrange (1997) «Økokrims arbeidsmetoder og organisering», *Lov og rett* (1997), s. 193-194 (Sitert fra Lovdata)
- Torgersen, Runar «Påtalejuristens rolle, hvordan den har forandret seg de siste 50 år og hva som forventes for fremtiden», *Lov og rett* (2011), s. 67-88 (Sitert fra Idunn.no)
- Wadel, Carl Cato og Fuglestad, Otto Laurits *Feltarbeid i egen kultur*. 1. Utg., 1. Opplag, 2014

7.2 Nettsider

- Busch, Tor-Aksel *Georg Fredrik Rieber Mohn* (2009) 13.02.2009).. I Norsk biografisk leksikon. https://nbl.snl.no/Georg_Fredrik_Rieber-Mohn [sitert 18. mars 2016]
- Direktoratet for økonomi- og styring *Veileder Resultatmåling. Mål- og resultatstyring i staten* (2010) (<http://www.dfo.no>) [sitert 10. mars 2016]
- Gundersen, Dag *Funksjon: virksomhet*. (2009) 14.02.2009 <https://snl.no/funksjon%2Fvirksomhet> [sitert 31. mars 2016]
- Regjeringen *Utvalg skal gjennomgå påtalemyndigheten* (2016) 04.03.2016 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/utvalg-skal-gjennomga-patalemyndigheten/id2478186/> [sitert 15. april 2016]
- Riksadvokaten – I fotnote Riksadvokaten (2016a) *Påtalemyndigheten*. <http://www.riksadvokaten.no/no/P%C3%A5talemyndigheten.9UFRnM5U.ips> [sitert 06. januar 2016]
- Riksadvokaten – I fotnote: Riksadvokaten (2016b) *Økokrim*. <http://www.riksadvokaten.no/no/statsadvokatembetene/okokrim/> [sitert 21. januar 2016]

- Store norske leksikon *Objektiv: saklig.* (2009), 14.02.2009.
<https://snl.no/objektiv%2Fsaklig>. [sitert 31. mars 2016]
- Økokrim – I fotnote:
Økokrim (2014a) *Hva er Økokrims mål?* (2014) 06.01.2014.
<http://www.okokrim.no/ofte-stilte-spoersmaal?target=print>
[sitert 16. mars 2016]
- Økokrim – I fotnote:
Økokrim (2014b) *Ansvarsområder* (2014), 01.09.2014
<http://www.okokrim.no/ansvarsomraader> [sitert 04. mars 2016]
- Økokrim – I fotnote:
Økokrim (2015a) *Om Økokrim* (2015), 16.01.2015. <http://www.okokrim.no/hva-er-okokrim> [sitert 06.januar 2016]
- Økokrim – I fotnote:
Økokrim (2015b) *Organisasjon* (2015), 21.12.2015
<http://www.okokrim.no/organisasjonen> [sitert 21.januar 2016]
- Økokrim – I fotnote:
Økokrim (2016a) *Statistikk* (2016), 21.02.2016 <http://www.okokrim.no/om-okokrim-statistikk> [sitert 04.mars 2016]

7.3 Rundskriv og rapporter

- Politidirektoratet Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2. tertial 2015. Kommenterte STRASAK-tall (2015) (<http://politi.no>) [sitert 04. april 2016]
- Riksadvokaten Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3 (1999) *Etterforskning* (<http://www.riksadvokaten.no>)
- Riksadvokaten Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 2 (2001) *Mål og prioriteringer for virksomheten ved statsadvokatembetene -2001* (<http://www.riksadvokaten.no>)
- Riksadvokaten Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 2 (2008) *Mål og prioriteringer for virksomheten ved statsadvokatembetene -2008* (<http://www.riksadvokaten.no>)
- Riksadvokaten Riksadvokatens publikasjoner nr. 1 (2010) *Mål og arbeidsoppgaver i den høyere påtalemyndighet – rapport fra arbeidsgruppe* (<http://www.riksadvokaten.no>)
- Riksadvokaten Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 1 (2012) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2012 – politiet og stats-*

	<i>advokatene</i> (http://www.riksadvokaten.no)
Riksadvokaten	Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 2 (2012) <i>Krav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene</i> (http://www.riksadvokaten.no)
Riksadvokaten	Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 1 (2015) <i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2015 – politiet og statsadvokatene</i> (http://www.riksadvokaten.no)
Riksadvokaten	Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 1 (2016) <i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016 – politiet og statsadvokatene</i> (http://www.riksadvokaten.no)
Riksadvokaten	Tertialrapport fra Riksadvokaten nr.1 (2014) <i>Den høyere påtalemyndighet</i> (http://www.riksadvokaten.no)
Økokrim	Årsrapport (1999) (http://www.okokrim.no)
Økokrim	Årsrapport (2006) (http://www.okokrim.no)
Økokrim	Årsrapport (2011) (http://www.okokrim.no)
Økokrim	Årsrapport (2013) (http://www.okokrim.no)
Økokrim – I fotnote: Økokrim (2015c)	Årsrapport (2015) (http://www.okokrim.no)

7.4 Annet Avisartikler

Andersen, Hanne Eide	«Omstridt objektivitetsplikt», <i>Advokatbladet</i> , 26. mars 2015
Larsen, Marius Mørch og Orskaug, Oliver	”Svekker troen på rettsstaten”, <i>Finansavisen</i> , 14. januar 2016
Pedersen, Dag	«Helt uten presedens», <i>Aftenposten</i> , 6. januar 1989
Steen, Henrik	«Hva gjør vi med Økokrim?», <i>Dagbladet</i> , 29. januar 1999

Personlige meddelelser

Stoltenberg, Lars	E-post, 15. april 2016
-------------------	------------------------

7.5 Lover og forskrifter

1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
1995	Lov 4. august 1995 om politiet (Politiloven)
1985	Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen)

7.6 Forarbeider og andre stortingsdokumenter

NOU 1984:27	<i>Ny påtaleinstruks</i>
NOU 1988:39	<i>Politi og påtalemyndighet. Arbeid og ansvarsfordeling</i>
NOU 2007:7	<i>Fritz Moen og norsk strafferettspleie</i>
NOU 2009:15	<i>Skjult informasjon – åpen kontroll</i>
Prop. 61 LS (2014-2015)	<i>Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen - nærpolitireformen)</i>
Prop. 1 S (2015-2016)	<i>Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) for budsjettåret 2016</i>
Prop. 141 L (2009-2010)	<i>Endringer i straffeprosessloven mv.</i>
Proposisjon 147 L (2012-2013)	<i>Endringer i straffeprosessloven mv. (behandling og beskyttelse av informasjon)</i>
Stortingsmelding nr. 22 (2000-2001)	<i>Politireform 2000 Et tryggere samfunn</i>

7.7 Rettspraksis

Rt. 2015 s. 1351

Rt. 2007 s. 1435

LB-2014-197809-2

LB-2008-109373

LB-1999-2852

TOSLO-2011-191007

RG-1998-1499

8 Vedlegg

8.1 Intervjuguide

Intervju med informanter fra Økokrim

Økokrim

- Generelt
- Struktur
 - o Integrert påtale
 - o Tverrfaglige etterforskningsteam
 - o Omorganisering
- Instruksjonsmyndighet

Arbeidsmetode

- Saksinntak
- Saksstyring
- Etterforskning
- Tiltalsspørsmål
- Iretteføring
- Kontroll av arbeidsmetode

Objektivitetsfokusering

- Interninstruks/ handlingsplan
- Kvalitetssikring
- Konkrete tiltak for å etterleve objektivitetsplikten

Media

Intervju med informant fra Transocean-saken

Generelt om saken

- Grunnlag
- Sakens påvirkning på X

Generelle betraktninger om Økokrim

- Struktur
- Objektivitet
- ”Maktfordeling”

Opplevelse av Økokrims arbeidsmetoder

- Saksbehandlingstid
- Vektlegging av bevis for og mot skyld
- Lovforståelse
- Organet vs enkeltpersoner
- Økokrim ”verken taper eller vinner”

Synspunkter på uttalelser i media

- Ensidighet
- Statsadvokatens manglende objektivitet
- Riksadvokatens uttalelser
- Spesialenhetenes vurdering
- Mål → prestisje